De man zonder lijf

Herman Teirlinck

bron
Herman Teirlinck, *De man zonder lijf*. N.V. Uitgevers-maatschappij Van Loghum Slaterus & Visser, Arnhem 1925

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/teir001manz01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

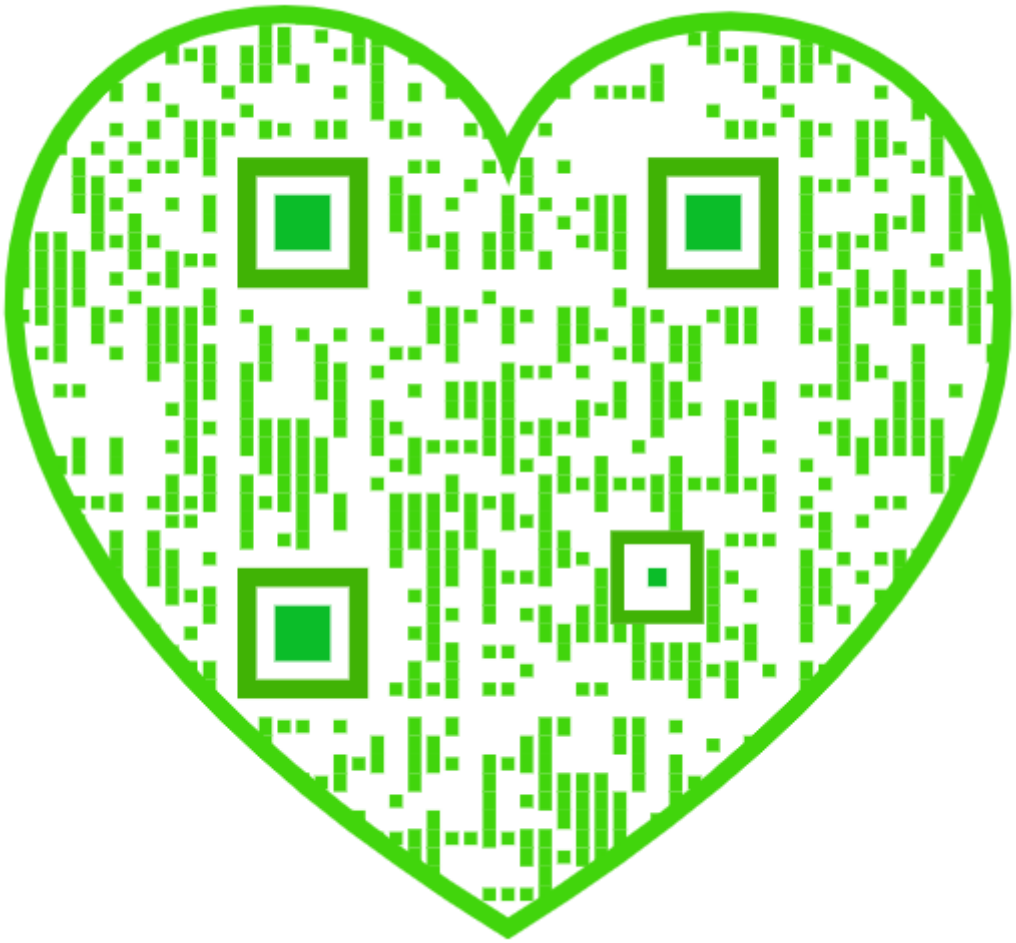

Dramatis personae:

DWAZE-JAKOB
WIJZE-JAKOB
EVELIENE
HARE DRIE KINDEREN
VADER-ZALIGER
MOEDER-ZALIGER
LEKMENLIP
DE SCHADUWENLEURDER
PROFESSOR FIERLEFIJN
DE DIREKTEUR VAN HET ANOMALIËN-MUSEUM
DE KONING
DE PRINSES
DE OERMENSCH
HET ANATOMISCH STUK
KARITATE
DE ONTHOOFDE
DE BEUL

Eerste bedrijf

Er was 'ne keer een barreelhuis op de eenzame vlakte. Het stond langs de internationale ijzerbaan die snelt van het Westen naar het Oosten, precies op het kruispunt waar de trein over den rustigen aardeweg rijdt, die wandelt van het Zuiderdorp naar het Noorderdorp.
Daar woonden twee gebroeders van eenderen ouderdom en eendere gestalte. Zij waren opgegroeid saam met een ver-aanverwantweezekind, dat door Vader en Moeder zaliger werd aangenomen. Maar hunne karakters waren van zeer uiteenloopenden aard, en op goed-valle-'t uit, zullen wij den eenen Wijze-Jakob en den anderen Dwaze-Jakob noemen.
Het weezekind heette Eveliene, en dat doet niets ter zake, want welke naam ook kon de hare zijn.
Dat was allerminst het geval met Lekmenlip, den koeier, waarvan om zoo te zeggen de nominale waarde geheel gedekt was door de innerlijke.
Wat er in het barreelhuis gebeuren moest, nam op een najaarsavond een aanvang.
't Begon te donkeren en juist wilde Eveliene het lamplicht aansteken, als de elektrische seinklok aan het tampen ging. Zij nam derhalve de roode rolvlag en de kleine lantaren en ging om den barreel te sluiten.
Toen zette zich de Leuvensche kachel te gloeien, tot de heele haard, met schoorsteen en mantel, verscheen in schoonen glans. En de schimmen van Vader en Moeder zaliger werden van weerskanten zichtbaar, alsof zij daar nooit hadden opgehouden getweëen aan te zitten.

Tegelijkertijd, ten teeken dat de hemel daartoe was opengegaan, hing de lucht vol met serafische geluiden.
En Moeder en Vader hadden een gesprek.

Vader-zaliger.

Het alaam is naar de palm van mijne hand gegroeid. De steel van mijn spa glijdt fluweelig. Het lemmer dringt in den nacht van den grond en blinkt telkens weer op met beloften bevracht als een dageraad. Ik ben iederen morgen opgestaan met den vriendelijken arbeid aan mijne sponde. En iederen avond heb ik mij uitgekleed met uw minzame vingeren om mijne slapen. Ik zegen U, gereede troost, moeder van mijne kinderen, mijn gebenedijde vrouw!

Moeder-zaliger.

Het gerief van ons huisgezin heeft een hemelschen zang. In mijn ziel bewaar ik de rustige galmen. Ik heb uw eten bereid en uw brood gesneden en uw pijp gestopt. Ik heb uw bed gespreid en uw linnen doen geuren. Maar gij hebt mij in uw schaduw laten bloeien. O mijn man, hoe zoet was mijn dagelijksche dienst!

Vader-zaliger.

Ik heb uwen schoot beladen gezien, en nog werkte uw zorg aan den opschik van mijn oorkussen. Ik heb mijn zoons aan uwe borst gezien, en nog ijverde uw waakzaam hart voor de koeling van mijne voeten.

Moeder-zaliger.

Uw blik heeft gestaan in het zweet van uw voorhoofd, en uw lach heeft mij steeds goedgekeurd. Ik heb aldoor in de kracht van uw armen mogen slapen. Ik was een nietig ding onder den adem van uwen baard.

Vader-en Moeder-zaliger.

Ik dank U om uwe aandacht, en om uwen moed, en uw verdraagzaamheid. Ik dank u om den vrede van ons leven. Ik heb aan uwe zij geen ouderdom gekend.

Toen rolde de sneltrein uit het Oosten aan, een

vreeslijk gedaver dat weldra met al zijne vuren langs de ruiten voorbijschoot. De sireen die een oogenblik het heele huis had doorgild, stierf nu klagend uit in de verte. De kachel gloeide niet meer als Eveliene binnenkwam. Nadat zij het lamplicht had aangestoken, ging zij de tafel zetten voor het avondmaal.
In het deurgat verscheen opeens Wijze-Jacob, met een wollen vacht. En Eveliene, die even geschrokken had, zei:

E v e l i e n e .
Wel, Jakob, zijt ge al terug?
W i j z e - J a k o b .
In het geheel niet, Eveliene. Ik ben nog op weg.
E v e l i e n e .
Flauw!
W i j z e - J a k o b .
Maar kijk eens wat ik heb meegebracht.
E v e l i e n e

(de handen in de vacht).

Hoe zacht, hoe zacht!
W i j z e - J a k o b .
Het is voor uwe voetjes.
E v e l i e n e .
Ach! neen...
W i j z e - J a k o b .
Voor uwe naakte voetjes, als ze 's morgens uit uw beddeken springen.
E v e l i e n e .
Hoe kunt ge zoo iets zien?
W i j z e - J a k o b .
En 's avonds, onder 't Vaderons, - voor uwe bloote knieën.
E v e l i e n e .
God zal me bewaren, gij ontkleedt mij!
W i j z e - J a k o b .
Dat ge lacht... dat is hard voor me.
E v e l i e n e .
Neen... wat zal ik doen? Maar met uwe gedachten, licht ge waarachtig mijn nachtjapon op!
W i j z e - J a k o b .
Dat ge lacht... als ik vertel, als ik vertel van uw lichaam.
E v e l i e n e .
Ik deed beter, U eens ferm in de ooren te knijpen.

(In plaats daarvan, stond zij gelijk een zottin te

lachen. Het brood lachte mee. Toen wierp Wijze-Jakob de wollen vacht in een hoek.)

W i j z e - J a k o b .
Dat ge niet eens bloost...
E v e l i e n e .

(boos)

Zeg eens, broer, ik vind het aardig dat ge mij uit het dorp een schaapsvel haalt, maar dat gij het naderhand tegen den muur zult gooien... Raap het op!
W i j z e - J a k o b

(met de vacht in de hand).

Ik ben geen held...
E v e l i e n e .
Zooals ge daar nu staat, zijt ge een uilskuiken. Geef dat ding hier!
W i j z e - J a k o b

(de vacht reikend).

Ik ben geen held, Eveliene.
E v e l i e n e

(de vacht om den stoel spreidend).

Hoeft ge niet. Wees maar een flinke wever.

(Dan zette ze zich neer in de wol en moest erbij tieren van plezier.)

E v e l i e n e .
Aï! wat een fijn gevoel.
W i j z e - J a k o b .
Ik weet zelfs in het geheel niet wat een held is...
E v e l i e n e

(het broodmes rechtop).

Dat is een man, gezond van binnen en van buiten, en die zijn plichten kwijt.
W i j z e - J a k o b .
Ik kan maar het land omdoen, de klaver halen, het koren dorschen, en weven, en weven... het alledaagsche werk.
E v e l i e n e .
Het alledaagsche adelt 't meest. Maar kijk eens aan, ik zit hier als in boter.
W i j z e - J a k o b

(in haren lach vallend met een somber geluid).

Mijn broer Jakob... Ja, ik weet het goed.
E v e l i e n e .

Spook maar niet zoo. Ik ben niks benieuwd.

(En zij ging de koffie opschenken.)

W i j z e - J a k o b .
Jakob heeft u lief.
E v e l i e n e .
Wat? Maar, kerel, ge zet mij onderstboven!

W i j z e - J a k o b .
Hij durft. Hij heeft moed.
E v e l i e n e .
En dat hebt gij ontdekt?
W i j z e - J a k o b .
Aan alles wat hij doet. Hij doet wat ik niet wagen kan.
E v e l i e n e .
Kom aan, rol uw schaapsmat, en trek er van onder.
W i j z e - J a k o b .
Eveliene, wij zijn gedrieën opgebracht, te zamen: De tweelingsbroeders, en het nichtje. In 't zelfde jaar, zijn Vader en Moeder gestorven, en wij waren nog in den groei. Van toen reeds ben ik 't gewaar geworden. Gij zaagt dat niet.
E v e l i e n e .
Goddank! Ik had mijn handen vol.
W i j z e - J a k o b .
Zoo waar als God ons hoort, gij, die een wees zijt, gij hebt hier Vader en Moeder vervangen.
E v e l i e n e .
Jakob, schei uit!
W i j z e - J a k o b .
Al dien tijd... Maar weet gij dat wij nu mannen geworden zijn?
E v e l i e n e .
Ik hoop van ja. Men zou het anders aan uw flauwen praat niet merken.
W i j z e - J a k o b .
Mannen, Eveliene... en gij, een vrouw.
E v e l i e n e .
Kurieus, hé? Dat had ik van mezelf niet verwacht.
W i j z e - J a k o b .
Of ge nu jokt... Maar 'k vrees, - het wordt ons allen straks een gruwel.
E v e l i e n e

(zijn hoofd in hare handen).

Jakob, kijk me eens in de oogen. Wat ziet ge?
W i j z e - J a k o b .
Niets... niets...
E v e l i e n e .
Gij rilt... na! malle jongen...

(En zij drukte een klinkenden zoen op zijn voorhoofd. Hij kon het niet voorzien.)

W i j z e - J a k o b

(gelijk een opgesloten dier).

Dat is gelogen! Dat is gelogen!

(Daar stond de Dwaze-Jakob op den drempel. En Lekmenlip achter hem.)

W i j z e - J a k o b

(den arm van zijn broeder omklemmend).

Zij liegt Jakob! Zij liegt!
D w a z e - J a k o b .
Wat is er gaande?
W i j z e - J a k o b

(naar de weefkamer loopend).

Ik schaam me. Ik schaam me.
E v e l i e n e .
Ik kan er kop noch staart aan krijgen. 't Heeft allemaal geen zin. Daar komt de kerel thuis met een schaapsvacht - en begint zoo waar te razen.
L e k m e n l i p .
Veel geschreeuw om luttel wol. Maar hier heb ik een haas. 't Lijkt wel een kemel.
E v e l i e n e .
Weg van mijn ammelaken, met dat vuil!
L e k m e n l i p .
Vuil? Bezie me dezen patatten-koning! Die heeft in zijn leven zoo vierig van mij gehouden, dat hij mij om den hals gevlogen is. En omdat ik geen roer bij me had, is hij van verdriet in mijne armen gestorven.
E v e l i e n e .
Gij stroopers, alle twee. Er zal wel eens een strop om uwen nek hangen.
L e k m e n l i p .
't Mag een koeketel worden, als ik niet zins ben hem uit liefde op te eten. Meester, wat zegt gij?
D w a z e - J a k o b .
Lekmenlip, we zullen een kapel bouwen voor uwen buik.
L e k m e n l i p .
Mijnen buik? Heb ik dien ook niet van Onzen-Lieven-Heer gekregen?
D w a z e - J a k o b .
Ja, met al wat er in is.
L e k m e n l i p .
En zal ik mij dan niet bekommeren om al de goede dingen, die Onze-Lieve-Heer doet groeien en gedijen voor de glorie van mijnen buik? Om de vele soorten sla, en de koolen allerhande, en de erwten en de boonen, en het rijke fruit? Om het malsche vee, met zijn melk, zijn boter, zijn hespen en zijne korteletten? En om 't gevogeltje, waaronder de witte kip nog van 't fijnste is? En om den honing, uit de bloemekens gezogen, en het bier, uit de hop ge-

brouwen, en den wijn, uit de druiven geperst? De wijde wereld is een bankettafel, door den Goddelijken Schepper gedekt, en wie er geen eer aandoet, zal levend in de hel gevild worden, om uit zijn vel paltookens te laten snijden voor den schoothond van Lucifer!

E v e l i e n e

(bij den kachel bezig).

Ge zult het ver brengen met uw katekhismus.

L e k m e n l i p .

Niet zoo ver dat ik op mijn eigen uitvaart kan aanzitten, spijtig genoeg. Afijn, is het geen zonde dat deze weergalooze balg eens rotten moet?

(Ondertusschen had Dwaze-Jakob een vreemden vogel uit zijn jagerstasch gehaald.)

E v e l i e n e .

Jakob, wat is dat?

D w a z e - J a k o b .

Zijt gij er bang van?

E v e l i e n e

(seffens).

Ja.

D w a z e - J a k o b .

Van een vogel... het is niets meer dan een doode vogel.

E v e l i e n e .

Al sprekende droomt gij.

D w a z e - J a k o b .

Maar hij komt van ver...

E v e l i e n e .

Houd op, gij jaagt iemand den dood op het lijf.

L e k m e n l i p .

Laat hem mij eens in den klare bezien, meester. Sarnifenter, 't is een pracht van een dier!

D w a z e - J a k o b .

Ja. Toen ik hem opraapte daarbuiten, was hij eer zonder vorm noch kleur. Eveliene, kijk eens van dichtebij: zijn staart is als een lier...

E v e l i e n e .

Al ingebeelde wonderen. Steek dat beest in den grond.

D w a z e - J a k o b .

Kijk. Wanneer ik zijn vleugels openspreid, blinkt er een regenboog over de veeren.

L e k m e n l i p .

'k Mag een zeikpompe worden, als 't niet waar is. Sarniku, die gaai komt uit een tooverwereld.

D w a z e - J a k o b .

En de borst... Steek eens uw hand

in die gouden borst.

(Hij moest zelf hare hand nemen en leggen in het dons).

E v e l i e n e .
Jakob...
D w a z e - J a k o b .
Niet kinderachtig doen.
E v e l i e n e

(verschrikt).

God! Hij ademt!
L e k m e n l i p

(den kop in de pluimen).

Wat zegt ze? Neen, dat 's een goeie...
D w a z e - J a k o b .
Nu geraakt ge waarachtig van streek, Eveliene. Wat scheelt er toch?
E v e l i e n e .
Ik heb de pest aan uw gebazel.
L e k m e n l i p .
Maar sarni-hier-en-daar, wilt ge gelooven dat de oogen pinken?
E v e l i e n e

(hem een flinken stamp toedienend).

Daarze! Dat is er aan verdiend!
L e k m e n l i p

(met een schok overeind).

Als ik niet mee mag spelen...
D w a z e - J a k o b .
Maar, kind...
E v e l i e n e .
Ge maakt mij allen ziek. 't Is hier sinds dagen een heksenboel geworden. Ik houd het niet langer uit.
L e k m e n l i p

(zijn haas meepakkend).

Kom naar den stal, lieveling van mijn darmen, het deugt niet voor ons beiden in dees onveilig huis.

(Lekmenlip verdwenen, zoo hoorde men duidelijker den slag van het weefgetouw, dat al een poos gaande was. Dwaze-Jakob zat den dooden vogel aan te staren.)

D w a z e - J a k o b .

Uit het vuur van den sneltrein is hij op de baan gevallen...
E v e l i e n e

(bij hem).

Jakob... Jakob...
D w a z e - J a k o b

(recht).

In 's hemels naam, let op wat ge doet!
E v e l i e n e

(aan zijn hals).

Jakob... ik... ik...
D w a z e - J a k o b .
Zwijg! Zwijg! het is nog tijd!
E v e l i e n e .
Jakob, ik leef niet meer.

D w a z e - J a k o b .
Houd op! Ge moet even denken. Als ge een halve sekonde denkt -
E v e l i e n e .
Ik... ik...

(Ze klampte zich nu aan zijne borst en lag er in angstige verwachting. Maar Dwaze-Jakob lengde zich uit recht-op. Toen overkwam haar eene onzeggelijke smart, en schreiend gleed zij langs zijn leden, tot zij neerzakte aan zijn voet.)

D w a z e - J a k o b .
Uit gansch mijn hart, Eveliene, wil ik u helpen.
E v e l i e n e

(al rechtstaande).

Ja... ja...
D w a z e - J a k o b .
Ik kon niet vermoeden, het... het is zoo onverwachts. Ik moet met mezelf overleggen. Kom.

(Wanneer ze te been was, stond zij in zoo schrikkelijke eenzaamheid, dat zij dreigde weer neer te storten. Hij ving haar op. Het getouw viel stil.)

D w a z e - J a k o b .
Zet u. God! hoe ben ik al dien tijd zoo blind geweest!
E v e l i e n e

(zijn hand ontwijkend).

Neen... ik dank u.

(En schoorvoetend ging zij naar het schotelhuis. Wijze-Jakob, die net te voorschijn kwam, keek haar zorgzaam aan, en dan wilde hij iets zeggen. Dwaze-Jakob echter had hem schielijk aangegrepen.)

D w a z e - J a k o b .
Broeder, broeder, wat ziet gij aan mij?
W i j z e - J a k o b .
De zie U als door een troebel glas. Ik weet niet of het aan mij ligt, of aan u.
D w a z e - J a k o b .
Broeder, wij hebben elkander altijd goed verstaan. Ik heb nooit gedacht dat wij uit elkaar zouden vallen. Hoe komt dat nu? Helpt mij te begrijpen.
W i j z e - J a k o b .
Uit elkaar vallen... Inderdaad, dat is het wat ik voel.

D w a z e - J a k o b .
Gij twijfelt er toch niet aan, dat ik u liefheb, Jakob?
W i j z e - J a k o b .
Jakob, zoudt gij er aan twijfelen?
D w a z e - J a k o b .
Misschien. Me dunkt dat ik voortdurig op het punt sta u onrecht aan te doen.
W i j z e - J a k o b .
Dat onrecht is geschied. Ik ben er schuldig aan.
D w a z e - J a k o b .
Wat zoudt gij, edel hart? Ik, immers, breek den band die ons, van af den moederschoot, tot één eenzelvigheid maakte.
W i j z e - J a k o b .
Gij scheidt van mij, omdat ik u niet volgen kan.
D w a z e - J a k o b .
Helaas! wat zijt ge goed, en hoe benijd ik u! Och, Jakob, hoe gretig wou 'k ontsnappen aan de tochten van mijn angst. Maar neen, 'k heb deugd... 'k heb deugd, mijn broer, aan mijn afvalligheid. Ik volg met drift den wilden droom, die mij van u verwijdert.
W i j z e - J a k o b .
Ik zwelg met gulzigheid in 't eenzaam ruim dat gij achter laat. 't Is best dat wij bekennen, Jakob, en 't is zeer juist dat woord van u: wij zijn uiteengevallen. Gij staat reeds in de verte, als een vreemd schip op de kim.
D w a z e - J a k o b .
Van avond, heb ik zekerheid gekregen. 't Is een kristallen prisma, waarin ik nu gevangen zit. Alles is klaar en volstrekt geworden.
W i j z e - J a k o b .
Ook dezen avond werd ik mijn doel bewust.
D w a z e - J a k o b .
'k Was met Lekmenlip op stroopjacht. De trein uit het Oosten schoot voorbij, daar ik op de helling van de spoorbaan stond. 'k Moest me voor de koolsprankels mijden. Daar viel - luister Jakob, daar viel een vogel aan mijn voet. Als ik hem in mijne handen voelde, begon ik plots te beven. Kijk hier.

(Hij spreidde de vleugels.)

D w a z e - J a k o b .

Arm dier, waar zijt gij opgevlogen? Gij komt van 't ander eind der aard. Gij hebt een stoute vlucht gewaagd, maar 't woest gevaarte heeft u opgezogen. Vastgeklauwd aan zijn stalen borst, de vleugels open en den adem kwijt, zoo zijt gij aangeland, en landend neergestort.

W i j z e - J a k o b .

Me dunkt, 'k sta vaster. Hier, Jakob, is ons huis, de haard van Moeder en Vader zaliger.

(Toen liep Dwaze-Jakob naar het venster en wierp de ramen open. Het was op dat moment of miljoenen klokken over alle landen luidden.)

D w a z e - J a k o b .

Ginder zingt de gansche wereld! De steden daveren, de lucht weergalmt en sterren regenen uit den hemel. Hoort ge dien stap, die door de ruimte schokt? Dat is de polsslag van het leven!

W i j z e - J a k o b .

Wat zou ik hooren. 't Is nacht, en stil.

D w a z e - J a k o b .

De menschen bliksemen al dooreen. En dampen gaan op als torens. De strijd is aan den gang. Geweldig fornuis, laat me in uw ovens springen!

W i j z e - J a k o b .

Jakob...

D w a z e - J a k o b .

God! wat is dit?

(Midden het zwevend lawaai, rees de klacht van een vrouw.)

W i j z e - J a k o b .

Ik hoor niets.

D w a z e - J a k o b

(ontzet).

Broeder, broeder, help mij. Wat is dit?

W i j z e - J a k o b .

Ik weet niet hoe ik u moet aanspreken. Gij zijt niet meer in mijn bereik.

(Daarop sloot hij het raam. De kamer werd stil.)

D w a z e - J a k o b

(met opgeschroefde smart).

God! God! nu breekt de korst van mijn hart! Nu bloed ik uit geheel mijn wezen!

(Terwijl die twee daar stonden als tegenstrijdige gedachten, en nog al gek, kwam Eveliene vroolijk met het eten op. Die vreugd scheen Dwaze-Jakob

te kwetsen in het soort martelaarsgevoel, dat hem overvallen was, want hij sprak, gelijk een Krist:)

Eveliene, aanzie mijne wonden!
E v e l i e n e

(positief).

Hier is de soep. 't Is kloeke.
L e k m e n l i p

(vreesachtig binnensluipend).

Ze riekt naar 't paradijs.
E v e l i e n e .
Als de engelen kermis vieren.
L e k m e n l i p

(resoluut).

En 't varken is geslacht. Komaan, we gaan er niet op slapen. Mijn beer grolt.

(Gelijk alle avonden zaten ze aan, blootshoofds het kleine gebed mummelend, dat Eveliene, de eerste, inzette. Daarop, dadelijk, viel Lekmenlip zijn schotel aan.)

L e k m e n l i p .
Zie, dat is nu 'ne keer een soep, een soep met lodderoogen. Ze kijkt mij aan gelijk een lief. 'k Heb het nog gezeid: al wat deugt, ziet me gaarne.
E v e l i e n e .
Lekmenlip, ge zijt waarlijk niet om aan te kijken. Ge eet met uw kin en kaken en uw neus al even gulzig als met uw muil.
L e k m e n l i p .
Wat zou mijn muil alleen haar goesting krijgen? Het is geen medicijn, wat gij gerieft, maar vriendelijke kost, waaraan ik werken moet met heel mijn lichaam. Want eens dat 't binnen is, adieu plezier!

(Er werd geklopt op de deur. Er viel een stilte. Lekmenlip at zonder ommezien.)

E v e l i e n e .
Hewel?

(Een poos, schijnbaar lang.)

E v e l i e n e

(recht).

Hewel, wat zit ge mij aan te gapen? Er staat iemand vóor de deur.
L e k m e n l i p .
Dat zal wel! 't Is een beleefd mensch, te kloppen vóor hij binnen komt.
E v e l i e n e

(naar de deur).

Het is geen menschelijk uur.

(Maar de deur werd heel zwaar open gedraaid. Een donkere bultenaar stond op den drempel.)

Eveliene.
Goedenavond.
De Schaduwenleurder.
Goedenavond. Ik hoop dat ik u niet stoor. Ik ben wat moe, en in een vreemde streek.
Eveliene.
Zet u.
De Schaduwenleurder.
Gij zijt wel goed, maar 'k wil gauw verder gaan.
Eveliene.
't Is nacht. Weet ge waar gij zijt?
De Schaduwenleurder.
Zoo ongeveer. Ik ben een oude baanlooper, maar ditmaal bijna op den dool.
Eveliene.
Schuif toe bij tafel. En eet wat.
Wijze-Jakob.
Wij brengen u straks op den weg. Zit aan.
Lekmenlip

(beentjes knagend).

Ja, en haast u als ge trek hebt, want wat hier de pot kookt, heeft geen tijd te koelen.
De Schaduwenleurder.
Ik zal niet weigeren.

(En nadat hij zich van een kist, die hij op den rug droeg, had ontlast, aanvaardde hij een schotel.)

Dwaze-Jakob.
Zijt gij op pelgrimstocht?
De Schaduwenleurder

(een kruis slaande voor 't eten).

Neen, maar 'k doe aan alle bedevaarten, om den broode. Aan kermissen ook overigens. Ik leef ervan.
Dwaze-Jakob.
Dan komt de doode tijd voor u.
De Schaduwenleurder.
De winter heeft ook zijn diensten en vermaken. En 'k wandel maar. Altijd het Oosten op.
Wijze-Jakob.
Het Oosten?
De Schaduwenleurder.
In 't Oosten bloeit de belofte, iederen dag hernieuwd.
Lekmenlip.
Dien hoor ik graag. In 't Oosten breekt de wekker los, die onzen haan doet kraaien. En als hij kraait, ach! vaar nu wel, warm beddeken, wij moeten scheiden!

D w a z e - J a k o b .
Wie zijt gij, kameraad?
D e S c h a d u w e n l e u r d e r .
Een leurder, met wat onnoozele waar. Het heeft niet veel om 't lijf.
D w a z e - J a k o b .
Hoe zal ik u noemen?
D e S c h a d u w e n l e u r d e r .
Noem mij naar uw zin. Voor de menschen besta ik niet. Ik kom en ga voorbij.
L e k m e n l i p

(met brood en vingeren den pot uitlikkend).

Ik kom en ga voorbij. Maar hij vergeet niet, onderweg, in andermans pap te lepelen.
E v e l i e n e

(een duw in koeier's rug).

Houw uw manieren, Lekmenlip.
L e k m e n l i p .
't Is bij manier van spreken, Eveliene. En zonder erg.
D e S c h a d u w e n l e u r d e r .
Ik woon overal. Ik leef als het zand van de baan.
E v e l i e n e .
't Is eenzaam, op uw jaren.
D e S c h a d u w e n l e u r d e r .
't Is eenzamer in dit huis, waar uwe jeugd zich afzondert. De wind is de stem van den makker die mij nooit verlaat. Het licht is zijn voorhoofd. De aarde is zijn hart.

(Hij lacht daarbij, nogal hol, en sloeg dan weer, tot afscheid van het maal, een kruisken, gelijk de anderen reeds op hun beurt hadden gedaan.)

W i j z e - J a k o b .
Ik zou er voor danken. 't Gezelschap is mij al te fel. 't Is beter in onze stille kamer.
D e S c h a d u w e n l e u r d e r .
Ja wel, het scheelt wat. Hier bij de minzame stoof, de herbergzame tafel en de lamp die u als een nest omdoet, hier is de tijd lui en gezellig. Maar ik houd van mijn lucht, en de jacht van mijn wolken. Ik houd van mijn grond, die zijpt of dreunt, en den ruigen beet van mijn zon.
D w a z e - J a k o b

(voor zich zelf).

Ik heb u al ontmoet. Waar was het ook weer?
E v e l i e n e

(de tafel aan het ruimen).

Niets lijkt meer op een vagebond dan een andere vagebond. Hun

taal riekt naar den wilden buiten, maar in den grond zijn zij tamme konijnen, evenals wij. Ga uw gang, kameraad, ik laat me aan uw geweld niet vangen.

De Schaduwenleurder.

Als heel de schepping losbreekt rondom ons, als wij ons nietig voelen in den daver van Gods toorn, - ik zoek den strijd, gij hunkert naar den vrede.

Dwaze-Jakob.

Ik zoek den strijd. Ja.

De Schaduwenleurder.

Gij kruipt in uw kot. Ik wandel in de bliksems.

(Tot Wijze-Jakob die zich te rooken had gezet en hem zijn tabaksblaas overhandigde:)

- Merci.

Eveliene.

Komaan, genoeg gekwakzalverd. Het volk staat goed te gapen bij uw kraam. Kom met uw waar vóór de pinnen.

Lekmenlip.

Ja, wat zit er in uw kist, om van uw bult niet te spreken?

De Schaduwenleurder.

Ik zal uw gastvrijheid niet schenden.

Lekmenlip.

Vooruit, de zeever is in pakskens gelegd. Doe uwen koffer maar open.

Wijze-Jakob.

Waarmee is 't dat ge leurt?

Lekmenlip.

Ik wed, 't zijn brillen, hemdsknoopen, haken en oogen, spelden en naalden, den heelen verdomden hannekesnest.

De Schaduwenleurder.

Ik zal 't u laten zien.

(Hij haalde de zwarte kist, die hij op tafel plaatste, vlak onder het lamplicht. Eveliene en Lekmenlip waren blijkbaar de nieuwsgierigste.)

De Schaduwenleurder

(het sleutelken in het slot).

Ik heb die dingen zelf gemaakt. Ik zet mij op den barm van den weg, en 'k heb er geen geburen. Maar wat ik op reis meeneem, zijn eigenlijk niet veel meer dan monsters zonder waarde.

L e k m e n l i p .

Ja, ge zult ons vertellen van een elektrische fabriek, die ge ergens hebt laten bouwen, en waar de modellen in levensgrootte worden geleverd. We kennen uw beslag. Toon wat ge hebt, en laat dat stoeffen.

D e S c h a d u w e n l e u r d e r

(lachend).

In levensgrootte. Gij zegt het ongeveer.

E v e l i e n e

(bij de ontsloten kist).

Hemelke-lief! Wat is dat voor een mikmak?

L e k m e n l i p .

't Zijn mekaniekskens.

D e S c h a d u w e n l e u r d e r .

Houd uw pootjes thuis. Ik wil u alles toonen.

L e k m e n l i p .

'k Mag een beerkuip worden als ik iets onderscheid. 't Is alleszins speelgoed.

D e S c h a d u w e n l e u r d e r .

Misschien. Ik verkoop zooveel waarheden als er in de wereld zijn. Kijk eens hier, dat is een van mijn schoonste.

(Het waren kleine uitgesneden beeldjes, die hij te voorschijn bracht. Ze zaten bont in de verf.)

L e k m e n l i p .

't Is kak.

D e S c h a d u w e n l e u r d e r .

Wacht even. Mag ik den scherm van de lamp een beetje neerhalen? Nu moet men den schouwmantel bezien.

(Op den witten schouwmantel gingen schaduwen om.)

L e k m e n l i p

(verbauwereerd).

Sarnidonder! Daar hebt ge waarachtig de meid van den Paus.

E v e l i e n e

(in een lach).

Wat zegt de potuil? Van den Paus?

L e k m e n l i p

(in een soort vervoering).

Al jaren droom ik van dat dikke mensch. Nu komt ze van de markt, beladen met een vracht van groenten, en vleeschwaar, en fruit, en lekkernijen. Ze gaat naar de

pauselijke keuken, en ze is daar altijd bezig met braden en bereiden. Aï, mijn buik,
gij zoet gerief, waar alle zalig-

heden wonen! Plezante grolbeer, die den tijd meet aan de spijzen van den dag! Regelaar Van mijn aardsch geluk, hoe moet ik u vereeren! Want als ik slecht verteer, heeft 't leven geen aanschijn meer.

E v e l i e n e .

Hij wordt kwibus.

L e k m e n l i p .

Heilige kookvrouw van Petrus, uw mammen zijn vol suikermelk. Kijkt, menschen, daar stapt ze aan, met hare pannelikkers en lepeldragers!

E v e l i e n e .

Waar haalt dat speenvarken zoo veel praats? Er is niets van aan.

L e k m e n l i p

(het beeldje in zijne handen).

Bult, dat spelletje koop ik u. Ge krijgt mijnen heelen spaarpot.

D e S c h a d u w e n l e u r d e r .

Best, maar wacht. Ik heb nog ander goed. Blijf stil.

(En een nieuwe schaduw ging over den wand).

E v e l i e n e .

Heere God! Jakob!

W i j z e - J a k o b .

Wat is 't?

E v e l i e n e .

Me dunkt, ik zie mijne moeder.

W i j z e - J a k o b .

Gij hebt haar niet gekend.

E v e l i e n e .

Ik ken haar nu met zekerheid. Zij zweeft langs onze muren. Hoe jong is zij, en schoon!

W i j z e - J a k o b

(glimlachend).

Als ik nu niet wist dat we hier rustig samen zitten...

L e k m e n l i p .

Neen, 't is om er puisten van te krijgen.

E v e l i e n e .

De kerk staat in het midden van een klein dorp, waar 't altijd zondag is. Mijn moeder draagt haar fraaiste kleeren. Eiken morgen stapt zij kraaknet uit den spiegel, die in haar kamerken hangt. Zij gaat gedurig naar een wonder, waar zij haar vrijer groet... Moeder, lieve doode Moeder, gij ademt aan mijn mond, uw schoot wiegt aan mijn heupen... en 'k wacht en 'k wacht... Zal ik tot asch vergloeien?

W i j z e - J a k o b .

't Is effenaf idioot. Zoo hebt ge nooit gesproken.

Eveliene.
Het zijn geen woorden van mijn tong. Mij dunkt, ik luister...
De Schaduwenleurder.
Ja, dat is eigenlijk het kenmerk van mijn koopwaar: aan de vaagste gewaarwordingen geeft zij een vorm, en licht werpt zij op de meestverborgen heimelijkheden. Ik heb geen schuld daaraan of geen verdienste. In mijne handen blijven die poppen dood.
Eveliene.
Ik koop u deze pop.

(Zij nam het beeld).

Mijn God, hoe klein, hoe klein...
Lekmenlip.
Nu hangt het mij de keel uit.
Wijze-Jakob.
En als gij dezen avond nog vertrekt, is 't tijd.
De Schaduwenleurder.
Een klein momentje.

(Hij deed een andere schaduw spelen.)

Wijze-Jakob.
Hewel, wat nu verdraaide tandentrekker?
De Schaduwenleurder.
Er is een kleinigheid voor u in mijn panopticum. Laat mij mijn brood, verdienen.
Wijze-Jakob.
Het is niet moeilijk mij week te krijgen. Geef hier dat ding en zeg wat ik u schuldig ben.
Dwaze-Jakob.
Ik onderscheid niet veel. Wat ziet gij, Jakob?
Wijze-Jakob.
Ik heb een droom, als een ieder. Een ieder houdt hem voor zichzelf. Of ik nu spreek of niet, gij kunt mij niet verstaan. Ik ben een simpel wezen. Ik jaag geen spoken na.
Dwaze-Jakob.
Ziet ge wat?
Wijze-Jakob.
Ik zie omdat ik zoek, maar ik zoek niet ver. De kan tusschen twee Vaderonzen leven.
Dwaze-Jakob.
Leven is vechten voor een beter zijn.
Wijze-Jakob.
Leven is berusten.

(En hij nam een handsvol beelden en brak ze tegen

den grond. Dadelijk daarop wierp hij wat geld op de tafel).

L e k m e n l i p .
Leurder, scheer uwen rommel bijeen, 't Gaat hier stinken.
D w a z e - J a k o b

(recht en luid).

Egoïsten!
E v e l i e n e

(den lichtscherm schikkend).

Kom, Jakob, wat scheelt er nu?
D w a z e - J a k o b .
Dat ge hier allen, op uw eentje, uw eigen afgod aanbidt! Dat ge met uw vleesch rondwandelt als met een sakrament! Dat ge maar denkt en droomt om voor uw ellendig lijf te zorgen.
W i j z e - J a k o b .
De vrede is in God.
D w a z e - J a k o b .
Den God met de rijstpap en de zilveren lepelkens! Maar God die in u is, het idee van uw wezen, het licht van uwen geest, geen haar van uw huid offert gij hem op! Die mag in de poelen van uw lusten stikken!
D e S c h a d u w e n l e u r d e r

(nog aan het kofferen van zijn inboedel bezig).

Het spijt me dat ik de schuld ben...
D w a z e - J a k o b .
Gij hebt geen schuld. En zij die blazen op de vlam die ik wakker houd om hunne donkere ziel te lichten, hebben ook geen schuld. Niemand is schuldig. Iedereen is blind.
E v e l i e n e .
Mijn hoofd... mijn hoofd...
D w a z e - J a k o b .
In het hart van de wereld ligt een spelonk geborgen. Het is er eeuwige nacht. De menschen en de dieren, in duisternis vergroeid, staren met wijde oogen, en zien elkander niet. Zij wroeten ondereen om den lintworm van hunnen koning te voeden. Die heeft in zijne kerkers opgesloten, de prinses met gouden haar.

(Hij sloeg met zijn vuist tegen zijn voorhoofd.)

Dat ik het u niet kan wijsmaken! Niet kan wijsmaken!

De Schaduwenleurder

(zijn kist aanschouderend).

Het is mijn tijd.
Dwaze-Jakob.
Waar gaat ge?
De Schaduwenleurder.
Mijn leurders weg. Naar 't Oosten.
Dwaze-Jakob

(beslist).

Wacht.
Eveliene

(benauwd).

Jakob!
Lekmenlip

(alsof hij mieren van zich schudde).

Maar sarnipie! Wat gebeurt hier toch?...

(De spoorbel tampte. Eveliene wilde, blijkbaar verlicht, en haastig, de rolvlag halen.)

Dwaze-Jakob.
Daar is de trein. Die gaat uw richting uit, kameraad.
De Schaduwenleurder.
Dank je, goeden nacht en wel te ruste!

(Hij opende de deur en al de klokken ruischten.)

Dwaze-Jakob.
Nu hoort ge 't zelf. Eveliene. Jakob, nu hoort ge 't!

(De verre vrouweklacht gilde.)

O Roep, die door mijn slapen scheurt!
Eveliene

(week).

Mijn arme vriend!
Dwaze-Jakob

(haar de rolvlag uit de hand nemend).

Geef hier, 'k zal zelf den barreeldienst doen.

(In het deurgat wendde hij zich even om en met brandende hersens riep hij:)

- Onthoud wat ik u zeg: ik ben een held! Ik wil een held zijn!

(Hij verdween in den nacht. Toen naderde de sneltrein. Het huis ging aan het beven).

W i j z e - J a k o b .
Broer, dat is onzinnig.

(De lokomotief schoot voorbij al vlammend, al fluitend en al donderend. Het lamplicht vloog uit).

L e k m e n l i p .
Sakkerdju, wat zijn dat voor manieren?
E v e l i e n e

(wilde angst).

Laat hem niet gaan! Laat hem niet gaan!

(Allen buiten)

Wijze-Jakob.
Jakob!
Eveliene.
Waar is hij? Waar is hij?
Lekmenlip.
Sakkerdju! Sakkerdju!

(En de trein daverde heen.
Toen, wijl het stil werd in de kamer, spreidde de kachel opnieuw een ongewonen gloed. De schoorsteen begon te glanzen, de lucht kwam vol met een fijne muziek, en Vader- en Moeder-zaliger, schoon zichtbaar geworden, hadden een gesprek.)

De Vader-zaliger.
Ik heb mijn beide jongens zien gedijen, als jonge scheuten aan den stam. Gij hebt ze in uwen liefderijken dienst opgenomen. Gij hebt hun hart gericht. Gij hebt uw zoete woord om hunnen groei gehangen, en wat ook moeder zong, 't was al tot vader's eer. Als ik ooit met het werk van mijne handen goed geweest ben voor het kroost dat gij mij gaaft, heb ik het aan den stillen arbeid van uw onuitputtelijk geduld te danken.
De Moeder-zaliger.
Geen dag ging aan ons huis voorbij, of 'k voelde in 't aanschijn van mijn man mijn nederigheid aldoor om nieuwe redenen zich schamen. En aldoor trotscher rees mijn bewondering voor u. Ik heb genoten aan mijn zorgen. O Goedheid! als ik uw blik in de oogen van ons kinderen mocht zien blinken, hoe vurig heb ik den hemel geloofd! Is 't waar dat ik u ongerept en gaaf uw bloed heb weergeschonken? 'k Heb elken avond het brave hoofd gezegend dat nevens mij op het kussen lag.
Vader- en Moeder-zaliger.
De dank u om uwe aandacht, en om uwen moed, en uw verdraagzaamheid. Ik dank u om den vrede van ons leven. Ik heb aan uwe zij geen ouderdom gekend.

(EINDE VAN 'T EERSTE BEDRIJF)

Tweede bedrijf

In de groote stad van het binnenland, oostwaarts op de internationale spoorlijn gelegen, woonde professor Fierlefijn een beroemde kliniek-dokter, wiens diagnostiek in de geneeskundige wereld voor onfeilbaar werd gehouden.
Eens op een dag, zoo wat twee maanden na de vreemde gebeurtenis, die het kleine barreelhuis op de vlakte in rep en roer had gezet, ontmoette professor Fierlefijn zijn kollega, direkteur van het stedelijk Anomalieën-Museum.

Prof. Fierlefijn.
Heere-jé! Direkteur, dat treft! Ik was juist van zins u te schrijven. Hoe gaat het u?
Direkteur.
Best, best. Ik ben gelukkig dat ik u van een last bevrijd, schoon het mij het plezier kost u te lezen. Wat stond er in den brief?
Prof. Fierlefijn.
Ik wilde u zien, en spreken.
Direkteur.
Mijn waarde professor, als ik u in iets van dienst kan zijn...
Prof. Fierlefijn.
Neen. Ik hoop dat ik zelf er u een kan bewijzen.
Direkteur.
Ik dank u. Gij doet mij watertanden.
Prof. Fierlefijn

(hem onder den arm nemend).

Laten we even rondloopen Direkteur, ge zijt een gelukkig man.
Direkteur.
Wie, meer dan ik, zal het met vreugd vernemen?
Prof. Fierlefijn.
Ik heb de hand gelegd op een physiologisch monster, dat eens het sieraad van uw Museum worden kan.
Direkteur.
En ge wilt het me afstaan?
Prof. Fierlefijn.
Ik ben niet de eigenaar. Maar ik breng u dadelijk met den eigenaar in betrekking, en

ge kunt een koopje doen. Laat ik u eerst over dat zeldzaam geval een uitleg geven... Enkele weken geleden kwam hier met den sneltrein uit het Westen een zonderlinge reiziger toe. Die had plaats genomen op de lokomotief, of liever, die had zich aan den ijzeren voorsteven van de lokomotief letterlijk vastgeklampt. Wanneer de trein in het station stilhield, viel hij op het spoor, bewusteloos, uitgeput, en bloedend uit vele wonden. Hij werd in mijne kliniek gebracht. Ik heb hem verzorgd en genezen. Mijn beste kollega, die man is het monster, dat ik u bied.

Direkteur.

Ik... ja. Wat scheelt er aan?

Prof. Fierlefijn.

Me dunkt, het spijt u dat het geen kalf is met twee koppen? Wacht maar, het is een veel kurieuzere zeldzaamheid. Die man heeft een door de natuur teenemaal geanesthesiëerd lijf. Ik wil zeggen, die man voelt zijn lijf niet. Zijn lijf is zonder gevoel. Ik mag hem op de operatietafel uitstrekken, zijne ingewanden bloot leggen, hij lijdt niet. Daar hebt ge eene weergalooze anomalie, zou ik denken. Die kerel leeft volstrekt in de passie van zijne ideeën. Het komt mij voor dat zijn lijf vegeteert binnen de wisselwerking van refleksen en buiten het bereik van zijn bewusten geest. Zijn lijf draagt niets. Hij draagt het. Het is een ballast, een abjekte onderdaan, als 't ware van allen dienst ontslagen.

Direkteur.

Dat moet een mystieker zijn.

Prof. Fierlefijn.

Ik geloof het niet. Geen autosuggestie, ten minste, geen zelfbedwelming, geen extatische smartverloochening. Ik kan het geval van dezen abnormalen niet in overeenstemming brengen met 't zij eender welke gekarakterizeerde psycho- of physiologische buitensporigheid.

Direkteur.

Dan wellicht een verschijnsel van verregaand kretinisme?

Prof. Fierlefijn.

Green kwestie van. De man redeneert geestdriftig en geeft aldoor blijken van verstandelijke koördinatie. Alleen bekommert hij zich niet om zijn konkreet bestaan.

Direkteur.

Maar sapristi, hij eet toch?

Prof. Fierlefijn.

Ja-wel. Hij eet. Als een automaat.

Direkteur.

Ik moet hem zien.

Prof. Fierlefijn.

Vanzelfsprekend. En ge moet hem opkoopen ook.

Direkteur.

Opkoopen?

Prof. Fierlefijn.

Wat van buiten niet te verklaren is, verraadt zijn uitleg van binnen. Als hij dood is.

Direkteur.

Het is een oud mensch?

Prof. Fierlefijn.

Neen, een jong. Maar hij is zijne natuurlijke bestemming ontvlucht, en zulke organismen beschikken doorgaans over onbeduidende weerstandsvermogens. Hij brandt op, als een kaars, die men onderstboven houdt en die in eigen vlam verteert. Wij moeten kost wat kost zijn lijf bezitten, en na zijn dood, kollega, krijgen wij een pracht van een lijkschouwing! Ge likkebaardt?

Direkteur.

Zijn lijf bezitten? 't Is gauw gezegd. Een mensch zal niet zoo gauw zijn lijf verkoopen.

Prof. Fierlefijn.

Een lijf waarvoor hij elken dag gaat walgen, direkteur! Komaan, hier hebt ge een eenige kans om uw Museum met een pyramidaal specimen te verrijken.

Direkteur.

Waar is hij?

Prof. Fierlefijn.

Kom mee. Wij zijn aan huis. Treed binnen.

Direkteur.

Nee! Nee! Me dunkt, het regent?

Prof. Fierlefijn

(den neus in de hoogte).

Zou het regenen?

Direkteur

(zijn regenscherm ontplooiend).

Voor zoo ver ik... Pardon.

Prof. Fierlefijn

(beleefd).

Ik bid u. Na u.

(En zij gingen in huis, de direkteur met open regenscherm, de andere achter hem, met een lachje.)
(Het was in diezelfde stad dat op dienzelfden dag Lekmenlip, sinds twee maanden in oostelijke richting op zoek naar zijn meester, aankwam. Zooals hij, overigens te vergeefs, in elk dorp, dat hij onderweg bereikte, had gedaan, trok hij ook hier al roepend en lamenteerend door de straten, en klampte elken voorbijganger aan.)

Lekmenlip

(te midden van een menigte).

Hola! Menschen, niet zoo haastig! Laat toe dat ik u even in het aangezicht kijk. Wendt u niet af van mij, ik ben niet schurftig. Ik ben een dolende knecht, al acht weken lang op zoek naar zijn meester. Als hij onder u is, als iemand onder u weet waar hij zich houdt verborgen, of waar een boos gedrocht hem opgesloten heeft, ik smeek u, geef teeken, dat ik hem vind, dat ik hem weerhaal, dat ik hem terugbreng in het kleine huis, dat eenzaam op de vlakte, het kruis van twee wegen bewaart. Daar treurt om hem een broeder, dien moeder's schoot, gelijk met hem, gedragen heeft. Daar breekt om zijn afwezigheid, het hart van een geliefde. Staat niemand mij te râ?

Iemand onder 't Volk.

Hoe is hij dien ge zoekt?

Lekmenlip

(langs alle kanten te gelijk).

Heeft iemand daar gesproken? Gezegend is de mond die zich om mij bekreunt. Mijn meester? 't Is een flinke kerel, en zonder koeiersreuk. Gij zult hem gauw aan zijnen klap herkennen, al kunt gij ook niet alles goed verstaan. Hij praat gelijk een boek, vol letters en vol cijfers... Amaij! Amaij! wellicht is 't een gezwel van zijne hersens, dat hem vertiktakt heeft!

(De schaduwenleurder verscheen achter hem).

De Schaduwenleurder.

Hee! Lekmenlip!

L e k m e n l i p .
Wie daar? Ik ken uw stem...
D e S c h a d u w e n l e u r d e r .
Wat staat gij als een veers te balken?
L e k m e n l i p .
Ai, leurder lief! De Hemel zendt u. Gauw! Brengt ge nieuws van mijn meester? Gij verliet ons huis te saam...
D e S c h a d u w e n l e u r d e r .
Hij ging alleen.
L e k m e n l i p .
Alleen? Pwah! smerige bult, loop naar den weerlicht! Wat heb ik aan u?
D e S c h a d u w e n l e u r d e r .
Ik zag de richting die hij nam.
L e k m e n l i p .
Mijn zoete vriend!
D e S c h a d u w e n l e u r d e r .
Maar ik kon hem niet volgen. Zijn jacht was mij te fel.
L e k m e n l i p .
Zwijg, bol vergift! De pest is aan uw bakhuis!... Ach, leurder, wist gij hoe 't er thuis uitziet, sinds Jakob weg is?...
D e S c h a d u w e n l e u r d e r .
Als gij hem waarlijk zoekt, wees rustig. Uw meester is niet ver.
L e k m e n l i p .
O mijnen buik, gij smelt van alteratie!
D e S c h a d u w e n l e u r d e r .
Kom mee!

(Zij gingen door een straat).

D e S c h a d u w e n l e u r d e r .
Kijk door dit venster. Gij kunt alles zien en hooren, wat in de kamer gebeurt.
L e k m e n l i p .
Ik zie geen steek voor oogen. En gij ook niet, duivelsjong.
D e S c h a d u w e n l e u r d e r .
Ge moet brillen. Neem hier. En houd u koes.
L e k m e n l i p

(den bril op den neus).

Wel, heb ik van mijn leven!... 'k Mag een paardekeutel worden, als ik...
D e S c h a d u w e n l e u r d e r .
Zwijg.

(Zij zagen de operatiezaal van Professor Fierlefijn. Een mensch met naakte borst, lag op de tafel. De professor met opgesloofde mouwen en witten kiel,

hanteerde een tang en een mesje. De direkteur van het Museum keek toe).

P r o f e s s o r .
Thans zult ge 't zelf ervaren, beste kollega. Ge ziet, de man is kloek. Niets abnormaals is aan zijn huid te merken.
D i r e k t e u r .
De pols is goed. De adem regelmatig.
P r o f . F i e r l e f i j n .
De wonden die hij opliep binst zijn dwazen rit, zijn geheel genezen. Een ander zou eraan bezweken zijn.
D i r e k t e u r .
Kurieus.
P r o f e s s o r .
Nu wil ik met dees lemmer...

(Terwijl hij het mesje in een aseptisch bad doopte, vroeg).

L e k m e n l i p .
Wat gaat hij doen? Wie is de man die op de tafel ligt?
D e S c h a d u w e n l e u r d e r .
't Is Jakob.
L e k m e n l i p .
Wat zegt ge?
P r o f e s s o r .
Ik steek het lemmer in het vleesch.
L e k m e n l i p .
Aï! meester, sla dien kerel van uw lijf!
D e S c h a d u w e n l e u r d e r .
Mond houden!
P r o f e s s o r .
Geen spier verroert. Ge kunt den patiënt gerust ondervragen.
D i r e k t e u r .
Mijn vriend, wat voelt ge?
D w a z e - J a k o b .
Niets. Maar ge verveelt mij wel een beetje.
D i r e k t e u r .
Het is vreemd.
P r o f e s s o r .
Ja. Als ik het lemmer nu uittrek, kijk, geen druppel bloeds.
D i r e k t e u r .
De kwetsuur zwelt niet eens.
P r o f e s s o r .
De lippen spannen van elkaar. Hier hebt ge een ongehoord verschijnsel van onmiddellijke cikatrisatie. En let wel, mijn patiënt verkeert in een staat van volstrekt bewust-zijn. Zijn lichamelijk wezen echter leeft, zou men zeggen, buiten hem om.
D i r e k t e u r .
Merkwaardig. Alleszins merkwaardig.

D w a z e - J a k o b

(half-recht).

Als ik u bidden mag, heeren. Ik wil me graag aankleeden.
P r o f e s s o r .
Natuurlijk. Natuurlijk. En nu is de direkteur volkomen overtuigd.
D w a z e - J a k o b

(zijne kleeren schikkend).

Het verheugt mij, doktor, dat ik u daartoe de gelegenheid bood. Misschien heb ik op die manier een deel van de schuld vereffend, die ik me aanreken jegens u voor de bewezen zorgen en de genoten gastvrijheid in uw kliniek.
P r o f e s s o r .
Kom. Kom.
D w a z e - J a k o b .
Het spijt me dat ik u niet anders betalen kan. Ik heb geen geld.
P r o f e s s o r

(aan zijne instrumenten bezig).

Ge kunt hier langer blijven. Gerust.
D w a z e - J a k o b .
Met uw verlof, dokter, dat zal ik niet doen. Ik heb een zending.
P r o f e s s o r

(afwezig).

O ja, wat was het ook weer?
D w a z e - J a k o b .
Ik zal dan maar dadelijk afscheid nemen. Onder dank.
P r o f e s s o r

(boven zijn bril).

Kijk eens hier, direkteur. Daar hebt ge onzen vriend. Die moet met een zending de wereld in. En zonder geld.
D i r e k t e u r .
Hi! Hi! Charmant. Op mijn woord.
P r o f e s s o r .
Zonder geld. En een schuld aan mij daarenboven.
D w a z e - J a k o b .
Met den besten wil van de wereld, dokter....
P r o f e s s o r .
Maar weet ge wat we zullen doen, direkteur? We zullen hem geld bezorgen.
D w a z e - J a k o b .
Neen, alsjeblieft....
P r o f e s s o r .

Dat doen we zeker. En denk nu niet dat er de schuld door verminderd wordt, want ik heb gezegd dat ik u geld zou bezorgen, en niet dat ik het u leenen wil.

D w a z e - J a k o b

(gekleed).

Dokter, ik heb haast.
P r o f e s s o r .
Maar ge moet het verdienen.
D i r e k t e u r .
Juist, juist.
D w a z e - J a k o b

(lachend).

Kom, hoe kan ik...?
P r o f e s s o r .
Ja, ge zult lachen... Weet ge, mijn jongen, dat ik stilaan ben gaan houden van het verbazende kuriosum, dat uw eigendom is? Wij, geleerden, hebben ook onze manieën...
D i r e k t e u r .
Zooals er menschen zijn die postzegels of broeksknoopen kollectionneeren. Hi! Hi!
P r o f e s s o r .

(een geldbeurs op de tafel leggend).

Kortom, verkoop ons uw lijf.
L e k m e n l i p .
Wel, non-de... non-de...
D e S c h a d u w e n l e u r d e r .
Ssjt.
D w a z e - J a k o b

(plots zeer ernstig).

Dat is...
P r o f e s s o r .
Ik meen: uw lijf is verkocht, maar ge behoudt het natuurlijk in bruikleen. Wij komen, pas na uw dood, in het bezit van wat ervan overschiet.
D i r e k t e u r .
Ge doet er mee, uw leven lang, al wat ge wilt.
D w a z e - J a k o b .
Ik heb niets aan mijn lijf...
P r o f e s s o r .
Daarom dacht ik dat gij het ons gemakkelijk zoudt kunnen afstaan.
D w a z e - J a k o b .
Het is de vloek van mijn wezen...
P r o f e s s o r

(royaal).

Dat nemen wij dus mede over, op den koop. En gij, ge wordt er vrijer door.
D w a z e - J a k o b

(stil).

Vrijer, vrij zijn...

(En hij schoot in een luiden lach).

Geef hier! Wat krijg ik voor mijn vleesch en beenderen?
P r o f e s s o r .
Vijf duizend goud.
D i r e k t e u r .
Een aardig sommetje.
D w a z e - J a k o b .
Te veel.
P r o f e s s o r .
Genoeg. En hier heb ik een papierken

gereed gemaakt. Wij kunnen het samen onderteekenen.
D w a z e - J a k o b

(luchtig).

T'akkoord.
L e k m e n l i p .
Meester! Meester! niet doen!
D e S c h a d u w e n l e u r d e r .
Wat overvalt den ezel?
L e k m e n l i p .
Ach! meester! uw lijf verkoopen! Uw lijf waar ge zooveel deugd kunt aan hebben! Uw voeten om te gaan, en uw handen om te grijpen, en uw buik om kermis te vieren, en uw hoofd om de heele wereld te hooren en te zien, te rieken en te proeven! Meester, meester, het feest van uw leven voor een handsvol geld!
P r o f e s s o r .
Zie zoo. En alles is in orde.
D w a z e - J a k o b .
Ja. Adju.
P r o f e s s o r

(geestig).

Ge zult ons af en toe eens schrijven? Vergeet niet dat ge voortaan met onze koffers reist.
D i r e k t e u r

(van 's gelijken).

Hi! hi! die is goed!
D w a z e - J a k o b .

(van 's gelijken).

Zonder verantwoordelijkheid, dokter.

(Ze geven elkander tot afscheid de hand).

P r o f e s s o r

(hem uitgeleide doende).

Elk risiko neem ik op mij. Tot weerziens.
D w a z e - J a k o b .
Vaarwel.
P r o f e s s o r .
Let op, daar is een trapje.

(Hij sloot de deur op Jakobs hielen en vervoegde zijn kollega met een hartelijk:)

- Proficiat!

(En Dwaze-Jakob stond op de straat).

L e k m e n l i p .
Mijn arme meester, hoe vind ik u terug!
D w a z e - J a k o b .
Wat doet gij hier?
L e k m e n l i p .
Ik heb u opgezocht. Ik heb u weergevonden. Maar hoe? maar hoe?
D w a z e - J a k o b .
De leurder... Wat zal dat? Koeier, keer naar huis.

L e k m e n l i p .
Het huis staat vol getraan. Uw broer is droever dan een lijkmis. En Eveliene schreit aldoor putten in den grond. Wij eten daar niet meer.
D w a z e - J a k o b .
Ik heb mij verlost. Ga heen.
L e k m e n l i p .
En gij! En gij! Uw lijf verkoopen, meester! Nooit rusten in een graf. Zij zullen u op jenever zetten, en uitstallen in een kraam!
D w a z e - J a k o b

(sterk).

Vette menschenmond, wat raast gij? Ik heb verkocht wat ik missen kon, wat ik als ballast meesleur naar een hooger leven. Maar gij, gij allen, ellendige sjacheraars, voor 't modderig plezier van uwe ledematen, verkoopt ge elken dag een stukje van uw ziel!

(Hij stond met de handen over de oogen.)

D e S c h a d u w e n l e u r d e r

(schuchter).

Het lijf is ook van God...
D w a z e - J a k o b .
Het lijf is van de aarde, scheer u weg!
L e k m e n l i p .
Wanneer ge klein waart, heb ik u in mijne armen gedragen. Ik heb met u gespeeld. Als gij mij nu wegschopt, meester...
D w a z e - J a k o b .
Ik heb me een geweldige taak voorgeschreven. Ze is boven uwe macht.
L e k m e n l i p .
Laat mij in uwe schaduw loopen. Ik weet het, gij hebt nog een hart.
D w a z e - J a k o b .
Ik heb alleen geestdrift, - het vuur van mijn gedachten! Maar kom, draag gij het geld. Eens moet gij mij toch verlaten.
D e S c h a d u w e n l e u r d e r .
Waar gaat de reis?
D w a z e - J a k o b .
Ik weet.
D e S c h a d u w e n l e u r d e r .
Maar den weg?
D w a z e - J a k o b .
Ik zal hem vinden.

(Hij deed een stap. En ineens schoot de gil van een vrouw door het ruim.)

D w a z e - J a k o b

(het voorhoofd in zijne hand).

Mijn droom... mijn droom...

(En hij zag de duistere spelonk, waar een nachtelijke koning een blinkende prinses gevangen hield.)

De Koning.
Het helpt niet of ge kermt of jankt.
De Prinses.
Dat ik mijne oogen niet dood schreien kan!... Dat ik niet blind kan worden!...
De Koning.
Berusten moet ge. Dit is een nieuwe staat. Een nieuw geluk kan er voor u in bloeien.
De Prinses.
De nacht, waar gij mij kluistert, mag eeuwig zijn. Maar eeuwig schreeuwt mijn wezen naar het licht, den blanken bruidegom.
De Koning.
Mijn zwaard heeft 't al beslecht, prinses. Hij is gestorven.
De Prinses.
Hij leeft! Zoo dicht kunt gij de poort van mijn gevang niet sluiten, dat ik hem elken dag niet schemeren zie daarbuiten. Zijn voorhoofd is de morgenstond.
De Koning.
Mijn volk bouwt langs dien kant een muur, waar nooit een straal kan dringen.
De Prinses.
't Is alles te vergeefs. De klaarte zal den steen doorglansen.
De Koning.
Met stalen pantsers wordt de wal belegd.
De Prinses.
De blik van mijnen bruidegom bijt door het staal. Hij kan niet ophouden te wenken. O! maak mij blind! Breng uwe duisternis in mij, dat ik vergeten kan?
De Koning

(dichtbij).

Dat is mijn eigendom, uwe oogen, uwe ongeschonden oogen...
De Prinses.
Laat af! Uwe adem is een kelder...
De Koning..
Ik moet het beeld worden, dat levend in uwe oogen staat.
De Prinses.
Laat af! Ik stik aan uwen mond. Help!
De Koning.
Roep niet zoo! Mijn bloed wordt ongeduldig...
De Prinses

(vreeselijk van angst).

Help! help

De Koning.
Ontembare prij! En toch...

(Hij sloeg haar tegen den grond. Zij lag daar te kreunen. Toen snelde Dwaze-Jakob toe. De Koning. uit zijn gansche lengte, weerhield hem met een blik).

Lekmenlip

(stil).

Meester... meester.

(De kaveerne verzwond).

Dwaze-Jakob

(het hoofd op de borst).

O God! O God! ik kan niet helpen...
Lekmenlip

(tot den schaduwenleurder).

Ik heb wel iets gewaar geworden, maar ik weet niet wat.
De Schaduwenleurder.
Het uitzicht der dingen is niet voor iedereen het zelfde.
Lekmenlip.
En hier is uw bril. Wat men in die verdomde glazen ziet, is waarlijk een al te gekke wereld. Want, alles goed bepeinsd, nu heb ik honger en dorst.
Dwaze-Jakob

(na eene mentalen twist, beslist opmarcheerend).

't Is goed. Het is besloten. Ik ga.
Lekmenlip

(naar de richting lokkend van waar hij kwam).

Kom, meester, dezen kant. Rechtover is een herberg...
Dwaze-Jakob.
Ik heb geen tijd. Ik moet mijn wapens smeden, en met een vlammend brein de apostels kweeken die mijn garde zullen zijn. Vooruit.
De Schaduwenleurder

(naar voren).

Als 'k in dienst mag treden...
Dwaze-Jakob.
Wie onder u van goeden wil is, ik roep hem op!
De Schaduwenleurder.
Ik kan u legers schenken.

D w a z e - J a k o b .

Gij allen die van goeden wil zijt, omgordelt u met zwaarden!

D e S c h a d u w e n l e u r d e r .

Indien het waar is dat gij de wekker wordt, laat daveren het blijde nieuws! Bevrijd de heirscharen uit hun slaap! Wij volgen.

D w a z e - J a k o b

(de armen open).

Ik ben het woord, uit zuiveren geest geboren. Gij allen, die mij hoort,

ontwaakt! Mijn adem breekt de korst, die u omknelt! Het goddelijk zaad, dat in uw wezen stikt, gaat kiemen! Mijn bloeiende belofte bereidt den rijken oogst! Ik ben gekomen!

L e k m e n l i p .

Wat is me dat... wat is me dat...

(Gedrieën trokken zij de stad door, hij vooraan en roepend.)

D w a z e - J a k o b .

Ik ben gekomen! Ik ben gekomen!

(En dat duurde zoo dagen. En zij kwamen aan een vreemd huis.)

D w a z e - J a k o b .

Hoe stil is het alom... Mijn vrienden lief, ik voel me eenzaam worden.

L e k m e n l i p .

Ja. Laat er ons een beetje bij zitten. Ge ziet wel, meester, uw bijval is niet groot.

(Op den drempel zette hij zich te eten en te drinken.)

D w a z e - J a k o b .

Mijn ijver is te klein misschien. Waar zijn we, leurder? Waar hebt ge mij geleid?

L e k m e n l i p .

Toe, loorjas, schud een versche leugen uit uw bult.

D e S c h a d u w e n l e u r d e r .

Hier is de poort.

D w a z e - J a k o b

(poor zich zelf).

Het zal toch eens, toch eens gebeuren...

D e S c h a d u w e n l e u r d e r .

Nu moet ge sterk zijn.

D w a z e - J a k o b .

Ja.

(Ondertusschen schoof die poort langzaam open, de twee wijde vleugels tegelijk. Dwaze-Jakob keek toe, roerloos, en zonder woorden. Wanneer Lekmenlip echter het schouwspel zag, sprong hij verschrikt achterover.)

L e k m e n l i p .

Amaij! Geen stommiteiten!

D e S c h a d u w e n l e u r d e r

(dicht bij Dwaze-Jakob).

Uw droom is aan het rijpen. Vang den tijd!

D w a z e - J a k o b .

Ik weet niet wat ik zie. Ik durf niet weten...

D e S c h a d u w e n l e u r d e r .

Gaat gij nu zelf, die vorm

gegeven hebt aan uwen wil, den wil betwijfelen?

D w a z e - J a k o b .

Ik vrees dat het niet waar is?

D e S c h a d u w e n l e u r d e r .

't Is alles waar, waarvan ge zeker zijt.

D w a z e - J a k o b .

Wat moet ik doen? Wacht even...

(In een groote ruimte stonden vijf gestalten: te midden vrouw Karitate geharnast en gewapend, een olijftak in de hand: rechts van haar, het Anatomisch Stuk, met al zijn zichtbare ingewanden, een fijfel aan de zij: daarnevens de Oermensch, harig en ruig, een trommel op den buik; links de Onthoofde, die zijn kop in de armen droeg: daarnevens, en vastgeketend aan hem, de Beul, rood en ellendig, met bloedende bijl.)

D e S c h a d u w e n l e u r d e r .

Genoeg woorden.

D w a z e - J a k o b .

Ja. Genoeg woorden. Ik ben gereed.

D e S c h a d u w e n l e u r d e r .

Als nu uw passie faalt...

D w a z e - J a k o b .

Zij brandt over de aarde.

(Hij naderde de beelden.)

Zijt gij de daad, aan mijn gedacht ontgroeid?

D e S c h a d u w e n l e u r d e r .

Beveel! Uw adem is in hen.

D w a z e - J a k o b .

Gij daar, mijn moed, mijn zuivere macht, het bloed van mijne hersens, ongeschonden woud, en galm van het gebergte, mijn drift heeft u vandoen.

(De Oermensch trad uit zijne onbeweeglijkheid naar voren.)

En gij, mijn gloeiende twijfel, zoeker van het binnenste, bron van sekure kennis, o waarheid van mijn wezen, belicht de baan!

(Het Anatomisch Stuk ging insgelijks bewegen.)

L e k m e n l i p

(van streek).

Wat zegt hij allemaal?

D w a z e - J a k o b

(steeds in vuriger vervoering).

Karitate, hoogste goed, liefderijke troost van mijn ge-

peinzen, bezielde vlam in een kristallen wereld, kom steunen dezen wil, die zijnen strijdkreet slaakt, maar naar verzoening zucht!

(Karitate verroerde en hare wapenrusting was om haar aan het klingelen.)

L e k m e n l i p

(voor zich zelf).

Wat zijn dat voor gedrochten?

D w a z e - J a k o b .

Treed aan, gedragen hoofd, dat, van de lompe romp gescheiden, te klaarder oordeel velt! Treed aan, Rechtvaardigheid, onfeilbaar cijfer, evenwicht van de sterren, Gods vinger richt uwen blik!

L e k m e n l i p .

Potverdekke! Potverdekke!

D w a z e - J a k o b .

En gij, die 't al verbindt en samenhoudt, mijn ijverig geweten, stalen snaar waaraan 'k mijn daden toets, klink hoog en onverbiddelijk mijn plichten te gemoet!

(De Beul, met dubbenden kop, volgde gedwee den Onthoofde. De groote poort schoof toe.)

L e k m e n l i p .

't Is om horendul te worden.

D w a z e - J a k o b

(te midden, en ekstatisch).

Thans sta ik in 't volstrekt harnas, aan 't hoofd van mijn gelederen. Van hier begint de tocht. Aan 't einde blinkt de zege. O menschen, menschen, troebele glans, als ik u niet verlos, gedenk den dooden held in uw gebeden!

(En hij maakte een groot gebaar.)

Rukt op!

(Hij stapte voor, de beelden vingen aan een zonderlingen marsch. De Oermensch sloeg de trom. Het Anatomisch Stuk bespeelde de fijfel. De Onthoofde riep zonder ophouden 'Rechtvaardigheid! Rechtvaardigheid! Rechtvaardigheid!' En zij verdwenen.)

D e S c h a d u w e n l e u r d e r .

Wel, Lekmenlip, waar blijft ge?

L e k m e n l i p .
Ga maar, ik heb er nu mijn broek van vol.
D e S c h a d u w e n l e u r d e r

(lachend).

Is 't niet aardig?

(En hij ging de anderen achterhalen.)

L e k m e n l i p .
Ja, 't is aardig... Wacht ne keer, Lekmenlip-jongen, en knijp eens duchtig in uwe billen. Zijt gij er nog? Als gij er zijt, dan is er uw meester niet. En omgekeerd, als er uw meester is, dan hebt gij voor goed opgehouden er te zijn. Maar voor alle twee te gelijk is er geen plaats in een redelijke wereld.

(Hij zette zich moedeloos op een straatpaal neer.)

Ach! Ach! waar zijt ge nu, ons stille huis, waar ik deugd had aan alle dingen? Waar zijt ge, minzame kachel, met uw zingenden moor, en uw warm fornuis vol zoetigheid voor mijne voeten? Waar zijt ge, geruit tafeldoek, met uw beladen tellooren, en uw brood gelijk een zonnekoek, gulden fabriek van boterhammen? En gij, mijn bed, waar is de pluimen konk, waar ik mijne darmen vleide?

(Hij liep dan schreiend heen en weer.)

Ach! Ach! nu is 't een leven vol schandaal. We rijden door de stad met eenen aanhang van kwakzalvers en vuiljannetten. Straks worden we door de politie opgeraapt en in de boet geslagen.

(Tot allen die 't wilden weten, riep hij:)

Ik word er mager van! Mijn beenen krimpen thoop en slaan dooreen als kluppels. Mijn hespen zijn verslenst. Mijn buik... mijn buik die 't al verduurt, die al maar door moet zorgen en moet denken... bezie mij dezen buik! Zijn balg is uitgedroogd, zijn vel begint te slodderen, zijn smout is rinsch en zuur!... Komaan, ik wijl niet langer rond in dezen gekkenwinkel...

(En hij besloot te gaan van waar hij gekomen was. Toen klonk opnieuw de gil van de vrouw. De donkere kaveerne werd zichtbaar. De prinses lag klagend op den grond.)

L e k m e n l i p .
Wat nu? Geraakt het spel alweer aan den gang?
D e P r i n s e s .
Kom niet te laat! Kom niet te laat! Mijn krachten zijn ten einde...

(Van verre groeide 't geluid van fijfel en trom.)

L e k m e n l i p .
Verdomde meid, gij zijt de schuld van alles.
P r i n s e s .
Kom niet te laat! De duisternis verslindt het licht van mijne oogen. Ik zal u niet meer zien!
L e k m e n l i p

(naar heur toe).

Allo, vertel nu eens rustig, prinsesken...

(Maar de Koning rees uit den nacht.)

D e K o n i n g .
Wie daar?

(Nabij klonk de roep van den Onthoofde.)

D e O n t h o o f d e .
Rechtvaardigheid! Rechtvaardigheid!

(Dwaze-Jakob naderde met zijne bende.)

D e P r i n s e s .
Hij komt! Hij komt!
D e K o n i n g .
Zwijg, praatzieke teef.
D e P r i n s e s .
De grond zindert en stampt. De muren zijn gevallen!
D e O n t h o o f d e .
Rechtvaardigheid! Rechtvaardigheid!
D e K o n i n g .
Wie daar? Wie daagt den dood uit?
D w a z e - J a k o b .
De dood zal billijk zijn, en weet zijn buit te kiezen. Ik vrees hem niet. Laat door! Ik moet die vrouw verlossen...
D e K o n i n g

(zijn degen trekkend).

Die hier beveelt, - ben ik!
D w a z e - J a k o b .
Gij staat in mijnen weg. Maak u van kant.

De Koning.
Gij zet een grooten mond, me dunkt.
Dwaze-Jakob.
Ik jaag u uit uw nest.
De Koning.
Dat doet ge niet met woorden.

D w a z e - J a k o b .
Dat doe ik met mijn zwaard.

(Hij rukt het zwaard uit de scheede, die aan Karitate's zij hangt.)

D e O n t h o o f d e .
Rechtvaardigheid! Rechtvaardigheid!

(Toen ontstond een schrikkelijk gevecht, waarbij het scheen dat hemel en aarde zouden barsten. Uit de diepten van de wereld donderden de kanonnen en schoten vlammen van houwitsers uit. Geweldige geluiden braken los aan allen kant, en akelige klaarten sloegen open. In 't gekruis van weerlichten en gloeden, zag men de vijf gestalten veranderlijk bewegen en door elkander glijden. En te midden, bliksemden, staalgemeen, de zwaarden.
Onder 't loeien van 't orkaan, kon men af en toe den kreet van elken kamper hooren.
Zij riepen al te gaar.
Aldus:)

D e O e r m e n s c h .
Vrijheid! Vrijheid!
H e t A n a t o m i s c h S t u k .
Waarheid! Waarheid!
K a r i t a t e .
Barmhartigheid! Barmhartigheid!
D e B e u l .
Zuiverheid! Zuiverheid!
D e O n t h o o f d e

(de koppigste van allen).

Rechtvaardigheid! Rechtvaardigheid!

(De Koning en Dwaze-Jakob ondertusschen hielden ook niet op met tieren, alnavenant en naar den wisselgang van de wapenen. Ongeveer aldus in 't lawaai:)

D e K o n i n g .
Vermetel menschenjonk, gij zult het duur bekoopen!
D w a z e - J a k o b .
Ik zet den prijs, maar 'k win.
D e K o n i n g .
Ik zal uw hart aan mijne varkens werpen.
D w a z e - J a k o b .
't Is al te vroeg beloofd!
D e K o n i n g .
Pak aan!

D w a z e - J a k o b

(de tanden dicht).

Jang! Gij bluffer.
D e K o n i n g .
Laffe beest! vlucht ge?
D w a z e - J a k o b

(met grooten zwaai).

Na! Dat's raak! Wat is 't?
D e K o n i n g .
Wacht!

(Lekmenlip, zijne oor en stoppend, sprong als beneteld rond, om uit 't gedrang te geraken.)

L e k m e n l i p .
Amaij! Nu komt mijn laatste snik! Ach, meester, schei toch uit, doe al dien daver staken! De stad staat in den brand. De menschen zijn aan 't braden. Zet uwen oorlog stop, want 'k ben niet levend meer...

(De Prinses, overeind en de handen saamgevouwen, keek in biddende houding toe. Alleen de Schaduwenleurder woonde met gelaten aandacht het schouwspel bij. Hij had zijn pijp aangestoken... Opeens, en met een grooten slag, stortte de Koning neer. Het heele geroezemoes zweeg. De flikkerlichten stierven uit. Een klaarte was nog in 't midden, alleen.)

D e K o n i n g .
Genade!

(Dwaze-Jakob, die zijn zwaard in de hoogte geheven had, sloeg. Het hoofd kraakte, opengekloven.)

D e P r i n s e s .
Mijn redder!
D w a z e - J a k o b .
Mijne bruid!

(Zij lag in zijne armen. De kaveeme zwolg den Koning op in haren eeuwigen nacht. De stad werd heel gewoon. En rustig.)

L e k m e n l i p

(goed op zijn gemak).

Wel, leurder, dat zijn nog al toeren, hee, manneke?
D e S c h a d u w e n l e u r d e r

(heengaande).

Alledaagsch.

L e k m e n l i p .

Alledaagsch? Ik zal, nondepie, in geen twee jaar niet meer zweeten. Mijn hemd plakt aan mijn...

De Onthoofde.
Rechtvaardigheid!
Lekmenlip.
Halt! 't Is nu al goed. 't Is uit met refereinen.
Dwaze-Jakob

(uit eene lange omhelzing).

De nieuwe tijd begint. Het menschdom herleeft!
De Prinses.
O Zaligheid!
Dwaze-Jakob.
Kom..

(Zij gingen huns weegs.)

Lekmenlip.
Ja. En laat er het menschdom maar buiten, meester. Gij hebt uw handen vol.
Het Anatomisch Stuk.
Zeg, Oermensch, stamp zoo niet.
De Oermensch.
Ik mag u toch wel een stootje geven, magere vitter?
Het Anatomisch Stuk.
Gij houdt nooit uwe ruige pooten thuis. 'k Heb mijn bekomste van uwe brutaliteiten. Laat mij aan mijne wetenschap.
De Oermensch.
Neen, ik zal misschien mijn ribben tellen, gelijk gij pleegt, en mijnen lever wegen, en etiketjes plakken op mijn smallast en mijn maag?
Lekmenlip.
Ja, man, dat steekt me ook wat tegen. Ge loopt, verdorie, met uwe ingewanden als op een bord. Verberg dat hondeneten.
De Onthoofde.
Rechtvaardigheid!
Lekmenlip.
Sakkerdjee, gij, met uw gehuil, ge zult me vlooien doen krijgen.
De Beul.
Ja. Hij wil maar niet zwijgen. Ik kan er niets aan doen.
De Onthoofde.
Gij hebt mijn hoofd afgehakt.
De Beul.
Het was een vergissing. De dagbladen hebben er genoeg over geschreven. En ge zijt immers gerehabiliteerd.
Lekmenlip.
Zet zijnen kop weer op zijn schouders.
De Onthoofde.
Dat kan hij niet. En nu mag ik hem toch wel een beetje pesten, zou ik denken?

De Beul.
Doe maar. Mijn konsciëntie is in orde.
De Onthoofde.
Rechtvaardigheid!
De Beul.
Ja. En ge moogt het goed weten: 'k begin er plezier in te krijgen.
Karitate.
Ik zou 't mij toch niet laten zeggen.
Lekmenlip.
Wat zoudt ge niet laten zeggen?
Karitate.
Wat ze peinzen, zoo onder elkaar. De eene spreekt gedurig kwaad van den andere.
De Oermensch.
Wie spreekt er kwaad van mij?
Karitate.
Wel iedereen. Kijk rondom u. Maar 't gebeurt achter uwen rug.
De Oermensch.
Alle duivels! Waar is hij! Ik wil er rolpens van maken!
Het Anatomisch Stuk.
Daar brouwt opnieuw de vuiltong haar vergift!
Karitate

(huilerig).

Wat heb ik weer misdaan? Zal ik u nooit verzoenen? Mijn hart bloedt om uwentwil...
Het Anatomisch Stuk.
Venijnige slang, we kennen uwe liefde!
De Oermensch.
Genoeg! Ik sla het heele boeltje aan stukken!
Lekmenlip.
Momentje, kameraad. Ik heb een beter voorstel. Zie mij eens aan. Ik werd, den laatsten tijd, in een onzinnig slameur betrokken. Het komt me voor dat gij er ook tegen uw goesting zijt bij gesleurd. Heewel, nu heb ik trek naar hutsepot met mosterd.
De Onthoofde.
In den Koning van Spanje, maken ze er met ossenstaart en ballekens.
Lekmenlip.
Laat mij u trakteeren. 'k Heb plaat.

(Zij trokken naar den Koning van Spanje en hielden er een groot festijn. En 's anderendaags ontwaakte Dwaze-Jakob in zijn bruiloftskamer. De Prinses was al bezig aan haar toilet.)

D w a z e - J a k o b .
Ik heb geen nieuws aan u beleefd. 't Lijkt mij of ik u ken sinds jaren.
D e P r i n s e s .
Vindt ge niet dat het een vervelende indruk is?
D w a z e - J a k o b .
Neen. Ik houd u gaaf zooals ik u gedroomd hebt.
D e P r i n s e s .
Zooals ge mij gemaakt hebt, Jakob. Ik heb 't gevoel dat ik u niets kan geven. Wanneer gij mij kust, is 't of uw mond een spiegel raakt.
D w a z e - J a k o b .
Uw wezen is mijn wezen.
D e P r i n s e s .
Als ik mezelf niet ben, hoe kan ik u behagen? Wat baat dat ik mij met paarlen omhang? Ik zie het wel: ik ben een pop, waarvan de touwen in uwe handen liggen.
D w a z e - J a k o b .
Gij zijt de wederglans van mijn gedachten. Zoo is het goed.
D e P r i n s e s .
Laat mij uit uw gedachten gaan, en scheiden naar mijn kant. Laat mij in eigen vorm u naderen. Mijn lief, ben ik niet schoon?

(Zij fleerde aan zijn zij.)

D w a z e - J a k o b .
Wat doet ge?
D e P r i n s e s

(aan zijn mond).

Die mij geheel bezit, heeft geen verlangen meer. Ik wil in uw verlangen leven. Ik wil dat ge mij zoekt, en nooit volkomen vindt. Ik wil voor uwen lust een steeds herbloeiende belofte wezen.
D w a z e - J a b o b .
Waar moet dat heen? Heb ik me in u bedrogen?
D e P r i n s e s .
Ik kan een openbaring zijn. Uwe vingeren kennen niet de zachtheid van mijn huid, noch 't licht satijn van mijne haren. Uw hoofd heeft aan mijn boezem niet gerust. Uw lippen weten niet hoe zij aan mijnen adem als levenloos vergaan.
D w a z e - J a k o b .
Houd op! Uw tong is zwaar.
D e P r i n s e s .
Mijn tong is nat en gulzig...

D w a z e - J a k o b

(achteruit).

Ik heb de driften in mijn vleesch gestikt. Ik heb u opgeleid in mijne klaarte!

D e P r i n s e s .

Maar voelt ge niet dat ik van kou in uwe klaarte sterf?

D w a z e - J a k o b

(de handen voor de oogen).

O God! hebt gij mij verlaten?

(Een schim, in zwart gewaad, schoof langzaam voor het venster. Nog juist had Dwaze-Jakob den tijd om haar te zien.)

D w a z e - J a k o b

(woest).

Wie is die man? Wat deed hij in uwe kamer?

D e P r i n s e s .

Ik - weet niet...

D w a z e - J a k o b .

Voor wien draagt gij die parels?

(Hij greep naar haren hals.)

Voor wien die kammen in uw haar?

(Hij wierp ze weg. Hij trok de vlechten los.)

D e P r i n s e s .

Jakob! Jakob!

D w a z e - J a k o b .

Voor wien dat zijden kleed, die linten en ie kanten?

(Hij sleurde haar over den vloer, scheurde brutaal hare kleeren.)

D e P r i n s e s .

Ge doet me zeer...

D w a z e - J a k o b

(haar onder zijn knie neerdrukkend).

Wie is de man, die in de zatheid van uw lichaam zwelgt?

(De prinses had zich plots uit zijne greep geweerd. Zij sprong als een panter recht, en stond halfnaakt hem uit te dagen.)

D e P r i n s e s .

Gij hebt het zelf gewild. Gij kunt maar droomen.

D w a z e - J a k o b

(wankelend).

Mijn droom... mijn droom...

D e P r i n s e s

(bijna triomfelijk).

Nu moogt ge slaan. Ik heb u liever zoo.

D w a z e - J a k o b

(als dronken op haar af).

't Is waar. Ik moet uw lijf verwoesten.
D e P r i n s e s .
Ik heb behoefte aan uw geweld.
D w a z e - J a k o b

(haar geheel omvattend).

De modder moet tot modder weer!
D e P r i n s e s

(omkneld en worstelend).

Nu ken ik uwe armen. Nu ken ik uwe borst. Nu ken ik den beet van uwe tanden en 't vuur van uwen blik.

(Met een zwaai, wierp hij haar op het bed.)

D e P r i n s e s

(tierend).

Gij haat mij niet! Gij zijt jaloersch!
D w a z e - J a k o b .
Wijf! Wijf! mijn troebel bloed spoelt om!...
D e P r i n s e s .
Wees fel! Ik snak naar uwe vuisten en 't schuim van uwen mond!

(Toen vatte hij haar bij de keel.)

D w a z e - J a k o b .
De duivel... moet in uw strot... versmacht.

(Hij sloot de oogen. Een vreeslijk gerotel snokte binnen zijn klauw. Dat duurde. En eindelijk liet hij los. Hij stond daar nu zijne handen te bekijken, waaraan de parelen hingen.)

D w a z e - J a k o b .
Wat heb ik... wat heb ik...

(Hij viel voorover op het lijk.)

D w a z e - J a k o b .
Evelien! Evelien! Evelien!

(En voor de eerste maal van zijn leven, snikte hij.
Op de straat, voor 't zonderlinge huis waar deze dingen gebeurden, kwam de Schaduwenleurder, al pijp-rookend, voorbijgegaan. Hij bleef stil alsof hij naar iets luisterde, maar als hij de groote poort wilde naderen blijkbaar om binnen te stappen, werd ze meteen opengesmeten, en Dwaze-Jakob verscheen.)

De Schaduwenleurder.
Pardon.
Dwaze-Jakob.
Ik heb geen tijd. Ga heen.

De Schaduwenleurder.
Ik had u gaarne nog geholpen. Ik verzeker u.
Dwaze-Jakob.
Nu kan mij niemand helpen.
De Schaduwenleurder.
Zeg dat niet.
De Dwaze-Jakob.
Ik zeg niets. Ik wil niets meer zeggen. Ik...

(Hij stokte.)

De Schaduwenleurder.
Kom.
Dwaze-Jakob.
Ik lijd. Ik lijd vreeslijk.

(Hij struikelde otter den drempel.)

De Schaduwenleurder.
Hoe kan dat? als ik bedenk...
Dwaze-Jakob

(een prop in de keel).

Het is gedaan met denken. Mijn hart... het slaat te barsten. Mijn wezen breekt bij elken slag... Mijne oogen zijn vol tranen...
De Schaduwenleurder

(de poort nabij).

Er is nog troost. In hooger regionen.
Dwaze-Jakob.
Ik ken uwe leugens. Helaas, alleen mijn leed is waar.
De Schaduwenleurder.
Ik waande u een held.
Dwaze-Jakob

(smartelijk).

Een held! een held!

(De poort schoof open. Gelijk bij hunne eerste verschijning, stonden roerloos de beelden in het Panopticum, zegge: De Oermensch, het Anatomisch Stuk, Karitate in het midden, de Onthoofde, en de Beul, deze beiden steeds aan elkaar vastgeketend.)

De Schaduwenleurder

(op de trap).

Ik had u toegerust.

D w a z e - J a k o b

(zich verschrikt afwendend).

Ga heen! Ga heen! Gij zijt de angst! 't Is alles wind, wat ge blaast.

D e S c h a d u w e n l e u r d e r

(streng).

Vermits ge mij dan toch vlucht...

D e D w a z e - J a k o b

(heengaande, met bevende stem).

Ik wil... ik wil gaan - onder de menschen.

De Schaduwenleurder

(sterk).

Dief! wat houdt ge aan uwe borst verborgen?

(Dwaze-Jakob droeg het snoer met paarlen, maar hij kon het niet geheel wegduiken.)

Dwaze-Jakob

(even staande, dan ijlings wegloopend).

Niets! 't Is niets!
De Schaduwenleurder

(tot de menigte die komen kijken was).

Bedenkt nu eens goed. Als de illuzie in uwe handen is verstikt; als ge, eindelijk sterk en beraden, de kleine doode verlaat, die wegzinkt in den put; als ge u weet ontlast van alle nuttelooze schaduwen, en voortaan de zekerheid van uwen weg gevoelt, - wat wilt ge tòch een bloem van 't graf of parelen van 't lijk meedragen?
Kunt ge niet eerlijk zijn?

(Hij trok terug naar zijn leurder skraam en bekeek met een spotlach de onbeweeglijke poppen. Hij wees ze een vóór een, en noemde ze bij haar naam, zeggende:)

De Schaduwenleurder

(schokjes in zijn bult).

Vrijheid! Waarheid! Hi! Hi! Barmhartigheid! Rechtvaardigheid! Hi! Zuiverheid! Hi! Hi! Hi!

(waarna hij zijn panopticum sloot).
(En Dwaze-Jakob ging een langen langen tocht.
De tijden wentelden om, met hunne dagen en nachten, met hunne zomers en winters. De aardbol draaide onverbiddelijk door de ruimte.
En Dwaze-Jakob ging. De regen geeselde heen. De hitte verschroeide hem. De vorst beet in hem. Zoo, aan hem, werkte ijverzuchtig het uur, dat alles verslindt. Hij droeg gedwee zijn leed in dagelijkschen arbeid, aldoor trekkend naar het Westen, waar hem te wenken scheen een schemerig toeverlaat.
Maar eens, op een stormigen sneeuwavond, kwam hij gehavend aanstruikelen over eene heirbaan, waarlangs de populieren loeiden.)

D w a z e - J a k o b .
Mijn God, ik kan niet verder.

(Hij smakte geweldig.)

De ziekte is in mijn mond. En mijne voeten... mijne voeten...

(Hij zette zich neer op een barm. Hij trok een korst brood uit zijn zak en at moeizaam. Er gingen boeren voorbij, met lantarens.)

't Is klei en steen, al wat ik eet...

(Hij stond weer recht. Hij sukkelde voort. Toen viel hij op zijne knieën.)

Moeder, ik lijd! ik lijd! Van waar ge zijt, indien ge me zien kunt of hooren... doe een teeken, moeder... dat er een eind aan komt!... dat er een eind aan komt!... Ik heb al verbeurd wat ge mij gaaft, het licht van uwen geest, het vuur van uw hart, den vrede van uw aandachtig wezen... Nu wordt het leven van uwen schoot doodkil in mijne leden... Ik heb nog nooit zoo'n kou gehad...

(Hij sloeg met zijn hoofd tegen den grond.)

Moeder... moeder... laat mij niet ver van uwe handen sterven.

(Hij strekte zich uit, en lag roerloos. Lekmenlip, die daar insgelijks met een stallampje langs kwam, moest zich mijden om niet op hem te stampen.)

L e k m e n l i p

(ook al een beetje ouder).

Wel nondeku! In zoo 'n hondenweer!... Ik heb het altijd gezeid: Onze-Lieve-Heer is de vriend van de zattekullen.

(Hij had hem opeens in de klaarte van zijn lantaren herkend.)

Meester! Meester!

(Hij nam hem in zijne armen.)

Amaij! Amaij! Zijt gij nog levend? Uw voorhoofd is van ijs.

(Hij wilde hem van een fleschje laten drinken.)

Toe, meester, 't is goede kwak. Hij zal uwe ziel ver-

warmen. Ach jeezekens! hoe vind ik u na al dien tijd terug!... Gij zijt niet meer uws gelijken...

D w a z e - J a k o b .

Eveliene! Eveliene!

L e k m e n l i p .

Ik heb haar niet gezien. Ik dierf naar huis niet gaan. En zonder u. Ik heb gedoold van 't eene pachthof naar het andere. Altijd een eindje dichter bij. Wat moet het ginder triestig zijn! En gij alleen, die hen kunt troosten!...

D w a z e - J a k o b .

Er brandt iets in mijn keel...

L e k m e n l i p .

Da's fijn. 't Komt van mijn fleschje. Ik ben nu koeier bij een weef, moet ge weten...

D w a z e - J a k o b

(een droef glimlachje).

Lekmenlip, ik geraak niet meer te been, jongen. Ik ben kapot.

L e k m e n l i p .

Kapot? Wel sarni-hier-en-daar, ge hebt een lijf gelijk...

D w a z e - J a k o b .

Ik heb geen lijf.

L e k m e n l i p

(hem zijn eigen mantel omwerpend).

Ja maar, meester...

D w a z e - J a k o b .

Ik heb mijn lijf verkocht.

L e k m e n l i p .

En waar zijn! Ik was dat zwanzeken vergeten.

D w a z e - J a k o b

(met ronde oogen).

Het is geen zwans. Het lijf dat men morgen zal begraven, zal overmorgen op de operatietafel... 't Is gruwelijk!

L e k m e n l i p .

Ja. En spraken ze ook niet van een foorbarak?...

D w a z e - J a k o b .

Ik kan het denkbeeld niet verdragen. Ik wil rustig liggen, in mijn kist.

L e k m e n l i p .

Gij hebt nog tijd. Gij moet nog leven. Laat Onze-Lieve-Heer voor de rest maar doen.

D w a z e - J a k o b .

Wanneer ik leven moet, wil ik ginder... ginder, bij...

L e k m e n l i p .

Ja, meester. Als 't arm schaap zelf niet...

D w a z e - J a k o b .

Ik wil naar huis gaan met een lijf, dat van mij is.

L e k m e n l i p .
Ik zou er, in uwe plaats, mijne pollevieën aan vegen.
D w a z e - J a k o b .
Lekmenlip, help mij. Ik wil mijn lijf terug opkoopen.
L e k m e n l i p

(zich achter 't oor krabbend).

Ja. Ik riek al lont.
D w a z e - J a k o b .
Gij hadt het geld in bewaring.
L e k m e n l i p .
Zeker, zeker... Sapperdeboere!

(Plots, met een inval).

Wacht! de weef!
D w a z e - J a k o b .
Wat zegt ge?
L e k m e n l i p .
Ik zeg dat ik ga trouwen! 't Is de eenige uitkomst.

(Hij greep Dwaze-Jakob bij den arm.)

Luister, meester, ik heb het geld verteerd. Ik heb het treffelijk verteerd, geloof me, aan eten en aan drinken. Bedenk eens goed. Als ik naar u geluisterd had, was ik al lang naar 't pierenland verhuisd. En 't ware groote zonde.
D w a z e - J a k o b

(zonder verwijt).

En thans, mijn jongen, ben ik...
L e k m e n l i p .
Wel neen. Kom, ge gaat nu mee met mij. De hoeve is niet ver, en mijne meesteres, die heeft wat hespen in den schoorsteen hangen. Ik wil een mestput worden, als ik mijn schuld niet kwijt.

(En zoo gingen zij naar het pachthof. Lekmenlip steunde zijn meester en lichtte hem met de lantaren voor.
Eenige dagen later ontving Professor Fierlefijn in zijn kabinet den direkteur van het Anomaliën-Museum.)

P r o f e s s o r .
Mijn waarde Direkteur, nu heb ik uwe geheele aandacht van doen. Hier is het apparaat. Ge ziet, het is niet zoo heel ingewikkeld. Het dient ook maar tot voorstelling van de theoretische beginsels.

De technische verwezenlijking komt later wel vanzelf.

D i r e k t e u r .

Ongetwijfeld. Ongetwijfeld.

P r o f e s s o r .

Kijk. Langs deze pool wordt het aanleidend gedacht waargenomen. Het aanleidend gedacht fungeert als de premisses van de gansche nu plots werktuigelijk geworden redeneering. Let wel: het is de machiene die zelf redeneert. Radiografisch ontwikkelt zich eene onverbiddelijke, onfeilbare logika. Door de wisselwerking van de groene stralen, ontstaat de eene idee als automatische uitslag van de vorige. De machiene denkt.

D i r e k t e u r .

Merkwaardig, merkwaardig...

P r o f e s s o r .

De machiene denkt. Zij put alle konsekwentiën uit. Zij stopt wanneer de konklusie verkregen is.

D i r e k t e u r .

Verbazend, verbazend.

P r o f e s s o r .

Nu de tegenproef. Ik sla de straling om. Elke idee klimt, een voor een, naar hare oorzaak op. En de allerlaatste moet precies samenvallen met het aanleidend gedacht. Als 't klopt, hebt ge meteen 't bewijs dat het beredeneerd besluit volkomen juist was.

D i r e k t e u r .

Zoodat ge hiermee even onberispelijk kunt denken, als ge met de bestaande rekenmachienes cijferen kunt.

P r o f e s s o r .

Ja. Zonder de minste aandacht.

D i r e k t e u r .

Maar zulke uitvinding moet het sociale leven overrompelen?

P r o f e s s o r .

Overweeg. Er komt een tijd dat eenieder zijne eigen denkmachiene bezit en bijgevolg nooit meer verkeerd kan denken. Tegelijk is elke verwarring, elke tegenstrijdigheid, ja elk bedrog uit de wereld geweerd.

D i r e k t e u r .

't Is om er duizelig van te worden...

P r o f e s s o r .
Bij voorbeeld.

(Lekmenlip stond op den drempel. Dwaze-Jakob achter hem.)

L e k m e n l i p .
Mijnheer de dokter...
P r o f e s s o r .
Wat vlegel! hoe komt gij hier? Ruk uit!
L e k m e n l i p .
De deur stond op een kier. En niemand om ons aan te melden.
P r o f e s s o r .
Wat moet ge? En wie zijt ge?
L e k m e n l i p .
Mijn meester is de man... het heugt u nog wel? - de man zonder lijf.
P r o f e s s o r .
Zijt ge bezopen, schooier?
L e k m e n l i p .
De man, die u zijn lijf heeft versjacherd.

(Dwaze-Jakob in het licht.)

D i r e k t e u r

(naar hem toe).

Hemeltje lief! Hoe zou ik u herkennen!...
D w a z e - J a k o b .
Ja. Ik heb mijn tijd misbruikt.
P r o f e s s o r .
Maar, vent, zie ik goed? Uw lijf...
D w a z e - J a k o b .
Het is verwoest.
P r o f e s s o r .
Verwoest? Wat hebt gij uitgestoken? Het was het uwe niet.
D w a z e - J a k o b .
Ik kom, om het terug te krijgen.
P r o f e s s o r .
Geen kwestie van! Hee! die is goed!
D i r e k t e u r .
Komaan, vriendje. We hebben een akkoord. Gij hebt den koop geteekend.
D w a z e - J a k o b .
Ik wil den koop verbeuren. Ik heb -
P r o f e s s o r .
Nog fraaier! Verbeuren? Dat zegt gij klakkeloos.
D w a z e - J a k o b .
Dokter, ik lijd. Ik lijd zoo...
P r o f e s s o r .

Hoe zou dat?...

D w a z e - J a k o b .

Ik kan het denkbeeld niet verdragen dat ik moet lijden aan een lijf, dat mij niet toebehoort.

P r o f e s s o r .

Maar lijden kunt ge immers niet! En bovendien, toen ge niet leedt, hebt gij het prijsgegeven...

D w a z e - J a k o b

(kinderachtig).

Thans wordt het mij dierbaar, om zijn leed.
P r o f e s s o r .
Die kerel is krankzinnig.
D i r e k t e u r .
Of sluw.
P r o f e s s o r .
Wacht even. Dat moet tot klaarheid komen.

(Hij nam Dwaze-Jakob bij de schouders en keek hem in het aangezicht.)

Laat zien.

(Hij trok het hemd van Dwaze-Jakob open.)

D w a z e - J a k o b

(overrompeld).

Gij doet alsof...
P r o f e s s o r .
Het spreekt van zelf. Ik doe alsof het 't mijne was.
D i r e k t e u r

(flink).

Het is betaald.

(De borst van Dwaze-Jakob lag bloot.)

P r o f e s s o r .
De duivel hale u! Al de wonden bloeden!...
D i r e k t e u r .
Hee! niet mogelijk?
P r o f e s s o r

(met een mesje in het vleesch prikkend.)

'k Begrijp het niet.
D w a z e - J a k o b

(achteruit).

Aï! wat doet ge?
P r o f e s s o r

(zijn bril op het voorhoofd).

Verrekt, die schoft is niet langer een zeldzaamheid.

D i r e k t e u r .

Dat is diefstal. Eene onbeschaamde diefstal.

P r o f e s s o r

(met een spijtigen grijns).

Man lief, monsters als gij, loopen er met miljoenen onder de zon. Ge denkt er natuurlijk niet aan, eens in een museum te prijken - 't ware idioot. Met dat lijf...

D w a z e - J a k o b .

Neen. Ik hoop onder de aarde te liggen. In vrede.

P r o f e s s o r .

Want voor ons zijt ge van kop tot teen waardeloos geworden. Een mensch, als alle andere menschen.

L e k m e n l i p .

Ja. En geef hem nu maar gauw zijn papierken weer.

D i r e k t e u r

(listig).

Te zeggen... te zeggen...
L e k m e n l i p

(met een beurze).

Hier heb ik het geld, mijn heele bruidschat.
D w a z e - J a k o b .
Lekmenlip, zoo gaat het niet. Ik kan de heeren zelf betalen.

(Hij bracht een koffertje te voorschijn, en haalde er het parelsnoer uit.)

D i r e k t e u r

(het snoer in zijne wantrouwige handen).

Peuh! Peuh!
D w a z e - J a k o b

(droomerig).

Het is het laatste...
P r o f e s s o r

(ruw).

Kom, kom. Al goed!

(Hij ging een lade openen.)

D w a z e - J a k o b

(ijl).

Het laatste...
P r o f e s s o r .
Hier hebt ge het kontrakt. En vaar nu wel met uw normaal hoopje vleesch en beenderen.
D w a z e - J a k o b

(op den drempel).

Ik dank u.
P r o f e s s o r .
't Is waarlijk zonder dank. Bucht! Bucht! Adieu!

(Hij spoedde zich naar de tafel waar de denkmachiene stond. De deur viel toe. Dwaze-Jakob kwam met Lekmenlip op de straat.)

L e k m e n l i p .
Wel, meester, wat staat ge daar te dubben? Is alles niet in den haak?

(Hij wreef in zijne handen en knipoogde oolijk.)

Ge hebt, sakkerloot, die erwtentellersfijn in de doekjes gedraaid. Ze zullen plezier beleven aan den halsband met glazen bollekens.
D w a z e - J a k o b

(roerloos).

Ja.
L e k m e n l i p .
Geef hier het testamnt.

(Hij scheurde het, en stampte de stukjes tegen den grond.)

Stomme letters, broeisel van Lucifer, ik plak u aan mijne zolen.

(Hij keek op naar Dwaze-Jakob die was gelijk een steenen beeld.)

Zeg, meester, wat hapert er nog?
D w a z e - J a k o b .
Ik... ik...
L e k m e n l i p .
Geen haarpijl dat het uwe niet is. En kijk in 't rond: de aarde, de lucht en de hemel, de heele santeboetiek wil van uw lijf bezeten worden!
D w a z e - J a k o b .
God... God...
L e k m e n l i p .
Het leven is een kermistaart. Wat scheelt u?

(Dwaze-Jakob veranderde. Lekmenlip werd stil.)

Meester?
D w a z e - J a k o b

(losbarstend).

Sla mij! Sla mij!
L e k m e n l i p .
Wat zal ik?
D w a z e - J a k o b .
Sla met uw vuist in mijn ribben! Schop door mijn lenden!
L e k m e n l i p .
Ja maar...
D w a z e - J a k o b .
Klets op mijn bakhuis! Dat ik het voel! dat ik het voel!
L e k m e n l i p .
Daar ze!

(Hij voer er op los, met overtuiging. Dwaze-Jakob sloeg duchtig mee.)

D w a z e - J a k o b

(de ziel vaneen gereten).

God die me ziet! Ik heb de klei bespuwd, waaruit ge me hebt geschapen. Mijn trots heeft uwen wil misprezen en bespot. Kastijd mijn vleesch, - geesel mijne zenuwen, - straf mijn bloed. Sla door! Sla dwars en door! Sla! Sla!
L e k m e n l i p

(met koeragie).

Ik doe mijn devooren... Pak aan!
D w a z e - J a k o b

(in vervoering).

o Feest van mijn leden, ik lijd! ik lijd! o God, mijn arm lichaam vereert u met zijn duizend wonden! Sla! Sla!

L e k m e n l i p

(buiten adem).

Me dunkt, het is genoeg. De duivel is er uitgekluppeld.
D w a z e - J a k o b .
Sla zonder mededoogen. Ik jubel, zie!...

L e k m e n l i p .
Mijn meester, gij gaat vallen!
D w a z e - J a k o b .
Neen! Neen! Ik dans! Nu dans ik! Nu heb ik deugd aan alles wat mijn eigen is.

(Hij lachte met zijn geest en schreide te gelijk met zijn lijf. Hij stond parmantig te dansen, maar zijne gebaren schokten aldooreen.)

L e k m e n l i p .
Kom tot uzelven meester...
D w a z e - J a k o b

(de handen wijd uit).

Buikje van mijn hart! omhels mij!

(Hij viel in Lekmenlip's armen en snikte op zijnen schouder.)

L e k m e n l i p

(hem zachtjes op den rug kloppend).

Allo! Allo! bedaard... Ge zijt geheel in 't zweet...
D w a z e - J a k o b

(het aangezicht verborgen).

Mijn goede kameraad!
L e k m e n l i p .
Geef mij uwe hand. En houd u flink. We moeten gauw uit deze pestlucht geraken.

(Hij leidde hem heen, die overhand snikkend en lachend hem volgde zonder tegenstand.)

En ginder is het veilig waar we gaan, - waar we getweeën gaan.

(En zij haastten zich om weg te zijn, en trokken door de menigte die hen nieuwsgierig nakeek. Lekmenlip pruttelde binnensmonds:)

Ge zijt gij ook al groot van muil, en klein van doen. Maar kom. Onze-Lieve-Heer heeft veel meer last van onze beestigheid, dan van onze zonden.
Langs hier, meester, langs hier...

(En zij verdwenen.
Toen, over die onzinnige stad, viel de nacht. Het licht ging langzaam onder. Een verre treinsireen stierf klagend uit.)

EINDE VAN HET TWEEDE BEDRIJF

Derde bedrijf

(Terwijl Dwaze-Jakob op die manier dus zijn misdobbeld avontuur beleefde, hadden zich zeer normale gebeurtenissen ontwikkeld in het barreelhuis, op de eenzame vlakte. Wijze-Jakob was namelijk met Eveliene getrouwd, en hij had van haar drie kinderen gekregen, twee jongens en een meisje. Hoe dan ook, het was wat men van buiten af een gelukkig huwelijk pleegt te noemen.
Eens toch werd dees vredig gezin in zijn alledaagsch verloop gestoord.
Het geschiedde op een valavond, even vóor het eten. Eveliene die rond de kachel werkzaam was, speelde af en toe met het kleinste kind, dat Kobeke heette. De twee andere, Eefke en Jaakske, waren zeer ernstig aan het huishouden met een tafeltje, potten en pannen, een wiegje en een pop.
Vaders weefgetouw sloeg in de kamer daarnevens.)

E v e l i e n e

(onder de tafel).

Piep! Piep! waar ben ik?

(En Kobeke ging rond, een schaap op wieltjes meeslepend).

E v e l i e n e .
Moeder is weg. Wie zal haar vinden?... Haâ!

(Kobeke vond haar, en werd daarom eens duchtig gezoende),

K o b e k e .
Nog! nog!
E v e l i e n e .
Moeder moet eerst naar de pap kijken.

(En zij roerde in den papketel. Kobeke ging zich in een hoekje verbergen. En hij riep:)

K o b e k e .
Kobeke is weg! Wie zal hem vinden?

(En de moeder zocht.)

E v e l i e n e .
Waar is Kobeke? Waar mag ons Kobeke toch zijn? Jaakske, hebt ge Kobeke niet gezien?

J a a k s k e .
Neen, moeder.
E v e l i e n e .
En gij, Eefke, weet ge waar Kobeke geloopen is?
E e f k e .
Neen, moeder, ik heb hem niet gezien.
K o b e k e .
Moeder, hier! hier!
E v e l i e n e .
Ach! ach! nu zijn we Kobeke kwijt.
K o b e k e .
Hier!
E v e l i e n e .
Misschien is hij met zijn schaap naar de weide gegaan. Ja, ja, dat schaap heeft ook zoo'n honger...

(aan de deur).

Kobeke! Kobeke!
K o b e k e .
Ge zult mij niet vinden. Ik ben hier.
E v e l i e n e .
Maar nu begin ik algelijk bang te worden... Jezes-Maria! Nu heeft moeder haar braaf Kobeke niet meer. Wat een verdriet! Wat een verdriet!

(En zij weende. Kobeke, dan, kwam uit zijn schuilplaats aangewaggeld.)

K o b e k e

(triomfelijk).

Moeder! Moeder!
E v e l i e n e

(hem met schaap en al opvangend).

Wel Kobeke, mijn allerzoetste duts!

(Zij hield niet op hem te kussen. Kobeke nochtans wilde gauw weer te been)

K o b e k e .
Nu mijn schaapke, moeder!
E v e l i e n e .
Straks. 't Is etenstijd. En Kobeke gaat vader roepen.

(Kobeke was trotsch dat hij het doen mocht.)

E v e l i e n e .
Wie helpt mij de tafel dekken?

(Jaakske en Eefke waren al bezig. De tafel was gedekt).

Let op voor de tellooren. De messen neem ik zelf, Eefke het brood. En Jaakske de boterteel. Ik heb nog nooit zoo'n aardige kinderen gezien!

(Vader verscheen met Kobeke op den arm.)

W i j z e - J a k o b .
En hier is baaske, de aardigste van allen.
E v e l i e n e .
Ge komt een beetje vroeg. De brei is lang niet doorgekookt!
W i j z e - J a k o b .
'k Moet nog wat zorgen voor de koeien. Ik ben meteen terug.

(Hij had Kobeke aan tafel gezet. Hij ging zijn muts halen en vertrok.)

E v e l i e n e

(bij de kachel).

Het zoutvat. En de peper. En vader die zoo gaarne mosterd heeft bij 't spek.

(Terwijl moeder nu boterhammen sneed, haalde Eefke de drie servetjes uit de lade en hing ze haar broerkens en haarzelve om. Dan zaten zij gedrieën kurieus te wachten.)

E v e l i e n e .
'k Wou voor een lief dingen dat mijnheer Pastoor u nu eens zitten zag. Maar hij ziet u, hoor! Hij ziet alles door het vensterken dat aan zijnen paternoster hangt. En hij hoort alles langs zijnen kleinen pink. En dan gaat hij het aan Sinterklaas vertellen.
K o b e k e .
Ja. En ik krijg nen trein van Sinterklaas.
E v e l i e n e .
En nog wel eenen die alleen marcheert.
K o b e k e .
En die fluiten kan, zegt vader.
E v e l i e n e .
Maar vader moet ik toch even onder de handen nemen. Die blijft weer zoo lang in den stal. Wacht!

(Zij ging en in het deurgat riep ze nog:)

Stil blijven, jongens!

(De kinderen bleven stil. Ze spraken niet, ze roerden zich niet. Ze zaten als drie santjes. Tot, na een tijdje, de deur weet openging. Het was moeder noch vader. Het was Dwaze-Jakob met Lekmenlip. Eene verwondering naar alle zijden staarde de kamer rond. De grooten waren binnengekomen met een lach, die in een grijns versteende.

De kleinen keken toe, ontsteld. Die Lekmenlip was de eerste die de stilte brak.)

L e k m e n l i p .
Sarniku, dat had ik niet verwacht...
D w a z e - J a k o b

(op een stoel, met het voorhoofd in de handen).

God!... God!...
L e k m e n l i p .
Enfin, we zullen dan maar kennis maken.

(Hij ging in het gelaat der kinderen lachen.)

Hi! Hi! laat me eens klaar uwe kostbare snoetjes bezien. En bekijkt ondertusschen zonder angst het mijne. Ik ben geen loorjas, geen voetbrander, geen panneflikker of geen spring-naar-'t vet. Mijn naam is Lekmenlip en ik heb altijd muntebollen!

(Hij deelde inderdaad wat snuistergoed uit)

Dees is voor de kleinste. Hoe heet ge, paggedderke?
K o b e k e .
Kobeke.
L e k m e n l i p .
'k Heb het gepeinsd. En gij daar groote jongen?
J a a k s k e .
Jaakske.
L e k m e n l i p .
Natuurlijk. En u, lieve meid, zal men waarschijnlijk Eva noemen?
E e f k e .
Eefke, mijnheer.
L e k m e n l i p .
Alleraardigst! Allerkoddigst! Allersarnipotverdepekpot! Zijn me dat toeren! Zijn me dat toeren!
D w a z e - J a k o b

(de oogen toe).

Schei uit! Schei uit!
L e k m e n l i p .
Ik wil wel. Trouwens, alles spreekt hier van zelf.
D w a z e - J a k o b .
Ik moet denken... ik moet nu eens...
L e k m e n l i p

(bij den schoorsteen).

Hee! En daar hebt ge waarachtig uwen wondervogel! Weet ge nog van den wondervogel die met den trein aangekomen was? Daar pronkt hij opgevuld en vliegensgereed. Er zouden moeten van weerskanten porseleinen bloemen staan...

D w a z e - J a k o b

(de vogel mijmerend nablikkend).

Porselein... Porselein...

(Wijze-Jakob was met zijne vrouw uit den stal gekomen. Eveliene zag Lekmenlip het eerst.)

E v e l i e n e .
Lekmenlip! gij! gij! Waar is, waar is...?
L e k m e n l i p .
Wij zijn te saam.
E v e l i e n e

(vreesachtig).

Ho.
W i j z e - J a k o b .
God zij dank.
D w a z e - J a k o b

(naar hem toe en hand in hand).

Kerel, kerel, wat ben ik blij.
W i j z e - J a c o b .
God zij dank! gij leeft.
D w a z e - J a k o b

(vroolijk).

Ik leef nog niet lang, dunkt me. 't Ging al dien tijd ellendig met mij. Maar nu heb ik mijn broer, - en mijne zuster.

(Zij lachte hem toe en ging de kinderen kussen.)

W i j z e - J a k o b .
En onze bende broodverslinders. 't Is 't beste, wat in huis is.
D w a z e - J a k o b .
't Geluk zit rond de tafel. God! ik weet ineens zoo veel, zoo veel!...

(Hij kuste insgelijks de kinderen.)

De hemel zegene u.
L e k m e n l i p

(bij de kachel).

't Is boekweitpap. En spek.
W i j z e - J a k o b

(zenuwachtig lachend).

De smeerbuik zit al tusschen de pannen. Vooruit, laat ons samen aanzitten. Laat het feest zijn. Toe, Jakob.
D w a z e - J a k o b .

(ook opgehitst).

Ja. We zijn thuis. We zijn thuis. Het is hier thuis.

(Eveliene vulde de schotels.)

L e k m e n l i p .
En 't riekt er gelijk vroeger.
E v e l i e n e .
Eefke.
E e f k e .
Onze Vader die in de hemelen zijt, geheiligd zij uw naam, ons toekome uw rijk, uw wil geschiede op de aarde als in den hemel, geef ons heden ons dagelijksch brood en vergeef onze schulden gelijk wij

vergeven onze schuldenaren. Leid ons niet in bekoring, maar verlos ons van den kwade. Amen.
L e k m e n l i p .

(gauw bezig).

Hola! 't is lekkere, 't is er een die van den uier in den ketel is gemolken, zonder langs de pomp te passeeren. Water is ook geen keukengerief. Men kan erin zijne voeten wasschen, zijn zweeren baaien, of kattejongskens verzuipen, - zonder van den genever te spreken, die er puur vergift door wordt. Men kan er ook in de kerk gebruiken om de boorlingskens te doopen en de vingeren van de parochianen te wijden, - maar de pastoor drinkt liever wijn, en de koorknapen ook, als ze eraan geraken. En over den koster, houd ik mijn bek. 't Is een azijnpisser.

(Het was onderwijl opvallend hoe vreemd de beide Jakobs en Eveliene tegenover elkander zaten.)

W i j z e - J a k o b .
En, Jakob, hoe is het u vergaan? Hoe was de reis?
D w a z e - J a k o b

(plots opgeruimd).

Het was geen reis! Ik heb me in 't zweet gezet met vreeslijke ondernemingen. Maar in den grond heb ik geen stap verroerd. Ik zat in een betooverden ring.
W i j z e - J a k o b .
Ik begrijp u niet.
L e k m e n l i p .
Ha! ha! En hier is 't spek.
E v e l i e n e

(heel zacht).

Ik bid u, eet wat, Jakob.
D w a z e - J a k o b

(getroffen).

O ja. Ja zeker. Waarom niet?

(Hij deed zijne oogen dicht. Dan lachte hij.)

Zoudt ge willen gelooven, Eveliene, dat de klank van uw stem... 't is vreemd... ik kan het niet zeggen.
L e k m e n l i p

(al smullend).

Zie, dat noem ik spek. Spek van de zijvlakke, vleezig gestreept en vol met een vette muziek. Laat er ons de scharnieren van onzen body mee insmeeren.

W i j z e - J a k o b .
Gij spraakt van een betooverden ring. Wat was dat?
D w a z e - J a k o b

(zeer los en soms iconisch).

Mijn broer, herinner u hoe wij hier samen waren. Een troebele werking, waarop ik geen toezicht had, verwijderde mij van u. Mijne hersens ontstaken stilaan in zonderlinge drift. Ik onderhield een vuur dat mijn gedacht verschroeide.
L e k m e n l i p .
Al woorden, meester. En zonder tel aan tafel.
D w a z e - J a k o b .
Ja. Al woorden. Ik ben er nu blij om.
W i j z e - J a k o b .
Ik zou toch willen weten... Ik zie het niet, wat ge zegt.
D w a z e - J a k o b .
Ik walgde van den dagelijkschen slenter. Ik voelde mij in dagelijksche onderdanigheid gemekaniseerd. Ik zat vast, gelijk een raderwerk, in het onveranderlijk verloop van de dagen. En ik kreeg een razenden lust om de heele mekaniek aan stukken te slaan.
W i j z e - J a k o b .
Ja. Ja.
D w a z e - J a k o b .
Het was, in den grond, verwaandheid, niets dan verwaandheid. Ik dacht: God huist in mijn wezen. Hij is er een schemerig licht, dat in mijn donker bloed zou stikken. Ik moet Hem bevrijden, ik moet met geweld alles weren wat in Zijne klaarte staat, ik moet het glorieus laten opvlammen, zoodat ik als een toorts zal rijzen boven het krioelende menschenchaos. Ik bedoelde niet zoozeer mijne eigene verlossing. Ik wilde den God verlossen in mij. En ik wilde de menschen, die mijne broeders zijn, binnen zijne straling brengen.
W i j z e - J a k o b .
Ja. Ja.
D w a z e - J a k o b .
En zoo trok mij naar een matelooze ruimte, naar een wijd gebaar, naar een machtige daad, een verlangen dat mij geheel bemeesterde en

niet te stillen was. Mijn droom groeide. Vormrijk. En verbluffend. Mijn geest spijzigde zijn groei. Mijn geest ging op in den groei van mijn droom. En mijn lijf bleef achteraan sleuren, waardeloos, gevoelloos, zielloos - gelijk een pop.
W i j z e - J a k o b

(stil).

God! Jakob...
D w a z e - J a k o b .
Maar ik wist niet wat ik aanvangen moest. Mijn inzicht was niet helder. Toen, weet ge nog? heeft er een schaduwenleurder op onze deur geklopt.

(Er werd hard op de deur geklopt.)

W i j z e - J a k o b

(recht en luid).

Wie is daar?
D w a z e - J a k o b .
Zou dat nu toch...?

(Eveliene liep naar de deur, die ze met een ruk opendeed. De nacht. De stilte.)

Eveliene, Me docht nochtans dat er geklopt werd.
W i j z e - J a k o b .
Er werd geklopt.
L e k m e n l i p .
In het geheel niet. Laat ons gerust door eten.
E v e l i e n e

(weer aanzittend).

Nu ben ik algelijk een beetje bang geweest.
D w a z e - J a k o b

(lachend).

Bang voor spoken? Want het spookt hier, zou ik denken.
E v e l i e n e .
Gekheid. Maar als er geklopt werd...
W i j z e - J a c o b

(koppig en hard).

Er werd geklopt.

(En ineens begon Kobeke te schreien)

L e k m e n l i p

(een versche spekschelle aansprekend).

Dat moest er van komen, verdomde weerwolfmelkers! Trek het u niet aan, Kobeke.
E v e l i e n e

(het kind in hare armen).

Na! Na! 't Zijn de vaakluizen die janken. Komt, kinderen. Zegt goeienavond.

> *(Wijze-Jakob teekende kruiskens op hun voorhoofd. Dwaze-Jakob knikte hen toe. Lekmenlip tastte in zijn zakken.)*

L e k m e n l i p .
Wacht! Ik heb nog iets aan Kobeke beloofd. Daar zie.

(Hij stopte een muntebol in de drie mondjes.)

D w a z e - J a k o b .
Jakob! Jakob! wat zijt ge een gelukkig man!
W i j z e - J a k o b .
Ja.

(Eveliene was heen met de kinderen.)

L e k m e n l i p .
En laat ons nu over alles zwijgen. Dat is winter en zomer goed.

(Hij at voort.)

W i j z e - J a k o b

(ongeduldig).

Jakob, wanneer gij weg waart, hoe is het u gegaan?
D w a z e - J a k o b .
De God dien ik droeg, was klaarziende genoeg. Maar dof, blind en bot was de drager. Ik liep naar het Oosten, taai als de twijfelaar, trotsch als de eenling, en dorstig van liefde. Ik spreidde mijne armen uit en zou de gansche wereld omhelzen. Ik hoor ze nog roepen, de blanke idealen die aan mijn ziel waren ontbloeid. Eenvoudigheid, riepen ze. Waarheid! Barmhartigheid! Rechtvaardigheid! Zuiverheid! Door mijn bedwelmd gedacht, daverden de kristallen klokken.
W i j z e - J a k o b .
Kristallen klokken...
L e k m e n l i p .
Ja, een lawaai om horendul te worden. En 'k wou dat ge die poesjenellen had gezien.
D w a z e - J a k o b .
Ik begon den veldtocht, dien ik me had ingebeeld. O gekke stormloop!
L e k m e n l i p

(zich over zijn armen neerleggend).

Schei uit. Ge doet me geeuwen.
W i j z e - J a k o b .
En dan?
D w a z e - J a k o b .
Ik heb de schimmen aangerand. Het waren schimmen, Jakob.
W i j z e - J a k o b .
Schimmen, schimmen. Wat raast ge nu?
D w a z e - J a k o b .
Maar 'k heb gezegevierd. Ik heb

mijn lijf veroverd. Ik heb den God weer in mijn lijf gebracht. Mijn roes is thans voorbij.

W i j z e - J a k o b .

Voorbij? Het is niet waar. Het kan immers niet waar zijn?

(Eveliene, binnenkomend, droeg een kandelaar.)

D w a z e - J a k o b .

Ik ben een mensch, Jakob. Een mensch die de wet van den Schepper belijdt. En die voortaan berusten wil in zijne nooden.

E v e l i e n e .

Lekmenlip, slaapt ge? De kerel is doodmoe.

D w a z e - J a k o b

(vroolijk).

Ja. De buik is vol. De oogen vallen toe.

E v e l i e n e .

Hij moet gaan rusten. En eigenlijk moeten wij dat allemaal. Kom, Lekmenlip.

(Zij schudde hem.)

L e k m e n l i p .

Wat? Gaan ze herbeginnen?

E v e l i e n e .

Leid hem naar bed, Jakob.

L e k m e n l i p .

Ik ken den stal. Tenzij mijn bed verhuisd is.

E v e l i e n e .

Het bed staat er nog. Elkeens bed staat waar het vroeger stond.

W i j z e - J a c o b

(reeds bij de deur).

Ik zal 't u wijzen.

L e k m e n l i p

(opstaande en schoorvoetend).

Allo-dan. Wel te ruste. Ik trek naar mijnen kafbak. En weet ge wat ge morgen moet gereed maken, Eveliene?... vliegevleugels met muggevet.

(En hij ging met Wijze-Jakob.
Toen bleven die twee andere elkaar een poos bezien. Eveliene zonk neer op een stoel. Zij weende.)

E v e l i e n e .

Jakob-Jakob...

D w a z e - J a k o b .

Eveliene, ik moet u alles zeggen. Ik heb u liefgehad.

E v e l i e n e .

Jakob... Jakob...

D w a z e - J a k o b .

Niets mag tusschen ons verborgen zijn. Ik wil in uwe oogen zijn, zooals ik waarlijk ben.

Ik ben niet veel. Ik ben een arm dier, dat van een kale tocht terugkomt. Ik heb geen illuzies meer. Ik heb alleen nog wonden.

E v e l i e n e .

Jakob... Jakob...

D w a z e - J a k o b .

En, och God! het is alles de woorden niet waard. Ik ben niet eens te beklagen.

E v e l i e n e .

Ik klaag over mij.

D w a z e - J a k o b .

Wat zoudt ge?

E v e l i e n e

(kreunend).

Ik ook had een droom! Waar is hij? Waar is hij?

D w a z e - J a k o b .

Gij hebt uw wezen voor zijn bestemming gaaf gehouden. Gij moet gelukkig zijn. Gij staat in een krans van kinderen.

E v e l i e n e .

Ja... Ja...

D w a z e - J a k o b .

Leer uw geluk aan mij. Ik heb u liefgehad. Ik heb een grooten omweg gemaakt, al zoekend naar u. En als ik u in mijne armen had, heb ik u niet herkend. Nu herken ik u, Eveliene. Helaas, mijn tijd is om. Het is te laat.

E v e l i e n e .

Het is te laat...

D w a z e - J a k o b

(glimlachend).

Bezie den haveloozen held, die de winden heeft nagejaagd. Er is nog wat wind in zijne handen...

E v e l i e n e

(rechtstaande).

Gij zijt al gauw getroost.

D w a z e - J a k o b .

Ik heb heel veel geleden. Een kleine troost is groot voor mij. Maar gij moogt u verheugen: gaat gij niet rijk aan zorgen, en is uw schoot niet vruchtbaar?

E v e l i e n e

(zij toont den opgevulden vogel).

Herinnert gij u nog, Jakob?

D w a z e - J a k o b .

Ja.

E v e l i e n e

(met een kleinen snik).

Nadat ge weg waart, heb ik ondervonden hoe schoon hij was...
D w a z e - J a k o b .
Kom. We zullen dat ding in de kachel gooien.

E v e l i e n e .
Neen. Hij blijft daar. Met zijne open vleugels. Men zou zeggen een wijde vlucht. Maar hij kan nooit bewegen. Zoo...
D w a z e - J a k o b .
Eveliene.
E v e l i e n e .
Zoo is mijn strakke droom.
D w a z e - J a k o b .
Mijn hemel! dat gij nu ook gaat twijfelen!
E v e l i e n e .
Ik twijfel niet, - vermits gij het tweemaal hebt gezegd.
D w a z e - J a k o b .
Wat heb ik?...
E v e l i e n e .
Dat ge mij hebt liefgehad.
D w a z e - J a k o b

(na een moment).

Ik dacht dat gij sterk genoeg waart om het te weten.
E v e l i e n e .
Dat ben ik, Jakob. Ge zult het zien.

(Zij reikte hem hare hand.
Hij nam ze in de zijne en bracht ze aan zijne lippen.)

D w a z e - J a k o b .
En nu ken ik mijne nieuwe zending.
E v e l i e n e .
Wat wilt ge doen?
D w a z e - J a k o b .
Morgen heengaan. En leven. Leven zonder haast noch koorts. Met ijver en met vroomheid. Gelijk een mensch die God vreest, en zijn vertrouwen in beide handen draagt.
E v e l i e n e .
Ja.

(Wijze-Jakob kwam binnen.)

D w a z e - J a k o b

(hartelijk).

Is hij geleverd?
W i j z e - J a k o b .
Hij ligt al aan het ronken.
E v e l i e n e

(zij had den kandelaar aangestoken).

Hier is de kaars, Jakob. Ge zult uwe kamer onveranderd vinden. Slaap rustig.

D w a z e - J a k o b .

Goeden nacht.

(Zij ging. Wijze-Jakob nam de kaars uit Dwaze-Jakob's handen.)

W i j z e - J a k o b .

Ik moet u nog iets vragen. Het is zeer ernstig.

D w a z e - J a k o b

(gemoedelijk).

Morgen is nog een dag.

W i j z e - J a k o b .
Neen. Ik betrouw den tijd niet meer. Straks komt de trein. Er zijn dingen die gij niet voluit zegt...
D w a z e - J a k o b .
Heb ik waarlijk?
W i j z e - J a k o b

(zenuwachtig).

Straks komt de trein. Voor ge heenging, dien avond, weet ge nog? Gij hebt den dienst gedaan. Wat is er toen gebeurd?
D w a z e - J a k o b

(met gefronste wenkbrauwen).

Ho, ja...
W i j z e - J a k o b

(dringend).

Wat is er toen gebeurd?
D w a z e - J a k o b .
Wel, ik heb, geloof ik, een onverkwikkelijken zwaai door de ruimte gewaagd.
W i j z e - J a k o b

(ongeduldig).

In de ruimte... in de ruimte... wat heb ik aan dat woord?
D w a z e - J a k o b .
Ik kan nochtans niet anders spreken. Ik was als dronken. Ik herinner mij niet goed. Ik lag meteen in een wit gasthuis, met een paar gebroken ribben. Gek. Gek.
W i j z e - J a k o b

(rondloopend en radeloos).

Ge wilt het me niet zeggen! Ge wilt het me niet zeggen!

(Dwaze-Jakob vatte hem bij den arm.)

D w a z e - J a k o b .

(diep).

Mijn arme broer, wat scheelt er? Ik heb u eens bekend dat wij uiteengevallen waren, gelijk twee helften van eenzelfde vrucht. Gescheiden waande ik mij vrij en sterk. Maar nu ben ik bekeerd terug gekomen. Gun mij een plaatsje in onze eenheid...
W i j z e - J a k o b .
Neen! Neen! Ik ben niet meer wat ik toen was! Ik ben uit al mijn kracht een schrikkelijke angst geworden. Mijn God! mijn God! voelt ge die vier muren niet?
D w a z e - J a k o b .

Ik voel het stille vaderhuis. Maar luister zelf: het uur gaat vredig om, de kachel zingt, het gouden lamplicht druppelt, het gaat hier alles goed.

W i j z e - J a k o b .
O lafaard...
D w a z e - J a k o b .
Als gij niet blind zijt, kijk: uw kinderkens liggen te slapen, gedrieën nevens een. Eveliene slaapt, de stalknecht slaapt, de koeien en de geiten slapen... 't Is nacht. 't Is rustenstijd.
W i j z e - J a k o b

(bijna vijandig).

Waarom ben ik zoo sterk niet als gij?
D w a z e - J a k o b .
De zwakste van ons beiden, was ik.
W i j z e - J a k o b

(wanhopig).

Waarom moet ik mijn droom verraden?
D w a z e - J a k o b .
Uw droom is hier. Gij hebt hem maar te dragen.
W i j z e - J a k o b

(zich met beide vuisten op de borst slaand).

Lui lichaam, ik haat u!
D w a z e - J a k o b

(vol gevoel).

Broer!... Broer!...

(Hij opende zijn armen. Wijze-Jakob beet op zijne tanden, had nog een schok van innerlijken opstand, en ging zijn broeder omhelzen.
De spoorbel tampte.)

W i j z e - J a k o b

(weer recht).

Ja... Ik zal eens denken.
D w a z e - J a k o b .
God denkt het best. Laat ons Zijn wil benaderen.
W i j z e - J a k o b

(naar de rolvlag).

Ja - Ja.
D w a z e - J a k o b

(de kaars opnemend).

Goedenavond, Jakob.
W i j z e - J a k o b .
Goedenavond, Jakob.

(Dwaze-Jakob trok te bed. Wijze-Jakob ging naar de deur. Daar, tegen de lijst aangeleund, werd hij door een smartelijken snik gebroken. Hij sloeg de deur open. Hij riep:)

Mijn droom! Mijn droom!

(En verdween in den nacht. Een windbui woei het lamplicht uit. De sneltrein schoot daverend en vuurspuwend voorbij...

Toen trad Eveliene uit hare kamer, een witte verschijning, glanzend langs de duisternis.)

Eveliene

(stil).

Jakob, Jakob.

(Zij liep de kachel voorbij, die te gloeien begon.)

Eveliene

(op den buitendrempel, harder).

Jakob! Jakob!

(Moeder- en Vader-Zaliger werden zichtbaar in den gloed. De hemel ruischte.)

Vader-Zaliger.

Een rustig huis en rustige bezigheden. Een rustig gedacht en rustige zinnen. Nooit uit zichzelf treden, maar binnen de hagen blijven van zijn menschelijk bestek. God zien in alles wat gebeurt, en dankbaar voor elk uur dat komt en gaat, het uiterst uur bereiden, waar 't leven van deze moeizame aarde zich oplost in de volmaaktheid van het eeuwig leven. O vrouw, schoone dienstmaagd in simpelheid, gij waart langs mijne dagen een krans vol sterken bloei en verkwikkende geuren.

O vrome lofmuziek, ik heb door u geleerd met eenderlijk gemoed te leven en te sterven.

Eveliene

(buiten, huilend).

Jakob! Jakob!

Moeder-Zaliger.

Ik heb mijn zaligheid aan uwen blik gevoed. Ik draaide vredig rond uw wezen. Mijn heele wereld was de cirkel, vol met een fijnen glans, waar gij te midden stondt. Zoo heb ik uur aan uur mijn licht van u gekregen. En uur aan uur heb ik gesponnen 't schoon gewaad, dat het allerlaatst gebed van onze handen zou besluieren.

Getrouwe man, mijn kloek en stil vertrouwen, de klaarte die thans deze eeuwigheid beschijnt, heeft me uit uw gansche leven toegeblonken.

Ik juich dat ik u groeten mag in weerwil van den dood, - en offervaardig zijn.

Eveliene

(een klacht in de verte).

Jakob! Jakob! Jakob!

(Er zonk toen een vool over de heele geschiedenis.)

Vader- en Moeder-Zaliger.

Ik dank u om uwe aandacht, en om uwen moed, en uw verdraagzaamheid. Ik dank u om den vrede van ons leven. Ik heb aan uwe zij geen ouderdom gekend.

(En alles was volbracht. Of herbegon.)

EINDE VAN HET DERDE EN LAATSTE BEDRIJF